

Luonnonhoidon laadun seurannan tietotarpeet

Hannes Pasanen, Lauri Saaristo, Jarmo Laitinen, Jarkko Partanen, Kari T. Korhonen,
Pekka Punttila, Juha Siitonen

Hannes Pasanen, Lauri Saaristo, Jarmo Laitinen, Jarkko Partanen, Kari T. Korhonen, Pekka Punttila, Juha Siitonen, 2020, Luonnonhoidon laadun seurannan tietotarpeet.
Tapion raportteja nro 40.

© Tapio Oy

Kansikuva: Lauri Saaristo

ISBN 978-952-5632-89-7
ISSN 2342-804X (pdf)

Julkaistu 22.4.2020

Tiivistelmä

Tämän raportin tavoitteena on tuottaa yleiskuva siitä, miten luonnonhoidon laadun seuranta tulisi uudistaa, että sen tuottama tieto palvelisi mahdollisimman hyvin metsä- ja ympäristöalan toimijoiden tarpeita. Tavoitteena on myös arvioida nykyisin käytössä olevan talousmetsien luonnonhoidon laadun seurannan toteutusta, mahdollisia puutteita sekä tarpeita nykykäytäntöjen parantamiseksi. Tiedonkeruu kohdennettiin erilaisille käyttäjäryhmille, kuten yhteiskunnallisille toimijoille, sertifiointitoimijoille, metsätalouden käytännön organisaatiolle, maanomistajille ja luontojärjestöille.

Yhteiskunnallisten tietotarpeiden lisäksi raportissa kuvataan näkemyksiä siitä, millaista luontolaatu-tiedon ja sen raportoinnin tulisi olla, että se tuottaisi nykyistä paremman palautteen ja auttaisi hakuiden suunnittelijoita ja toteuttajia oman työnsä kehittämisessä. Raportissa kuvataan lisäksi luonnonhoidon laadun seurantaan tekevien asiantuntijoiden näkemyksiä laadun seurannan kehittämistarpeista.

Tulosten perusteella luonnonhoidon laadun seuranta nähtiin yleisesti erittäin tarpeellisena järjestelmänä ja on selvää, että sen toteuttamista tulee jatkaa myös tulevaisuudessa. Laadun seurannan vahvuutena nostettiin esiin sen tuottama puolueeton tieto, joka kertoo yhteiskunnallisten metsien kestävälle hoidolle annettujen tavoitteiden toteutumisesta.

Nykyisen toteutuksen vahvuutena koettiin myös se, että seuranta tuottaa tietoa oikeista asioista, kuten säästöpuista, lahopuusta, luontokohteista ja vesiensuojelusta. Varsinaisissa aihekokonaisuuksissa ei nähty olevan selkeitä puutteita, joskin niiden sisältöä tulee tarkistaa. Kustannustehokkuuden kannalta tulevaisuudessa on olennaista miettiä, mitä tunnuksia halutaan kerätä ja millä tavoin. On tarpeellista pohtia kaukokartoituksen ja drone-koptereiden käyttöä maastotöiden tukena ja selvittää, miten eri tietolähteitä, kuten valtakunnan metsien inventointia, voidaan hyödyntää seurannan tukena.

Vaikka luonnonhoidon laadun seuranta nähtiin tarpeellisena järjestelmänä, on siinä kokonaisuudessaan useita kehittämistarpeita ja seurantajärjestelmän uudistamiselle on tarvetta. Selkeimmät kehitysalueet liittyvät otantamäärään, tulosten raportointiin sekä kustannustehokkuuteen.

Sisällys

TIIVISTELMÄ	2
1 JOHDANTO	4
1.1 Tausta.....	4
1.2 Tavoite	4
2 TIEDONKERUUN MENETELMÄT.....	5
2.1 Haastattelut	5
2.2 Verkkokyselyt	5
2.3 Sidosryhmien kuuleminen (maakunnalliset metsäneuvostot).....	6
3 TULOKSET	7
3.1 Haastattelut	7
3.2 Verkkokyselyt	13
3.1.1 Koneenkuljettajat ja leimikon suunnittelijat.....	13
3.1.2 Luonnonhoidon laadun seurannan toteuttajat	20
3.3 Sidosryhmien kuuleminen.....	22
4 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	25
4.1 Nykyisen toteutuksen vahvuudet	25
4.2 Kehittämistarpeet.....	26
4.1.1 Yleisiä luonnonhoidon laadun seurannan kehittämistarpeita	26
4.1.2 Kehittämisen- ja tietotarpeet luonnonhoidon eri osa-alueisiin liittyen.....	27
4.1.3 Kehittämistarpeet arvioinnin suorittamisen kannalta.....	28
4.1.4 Kehittämistarpeet palautteen ohjautumisen kannalta	29
LÄHTEET	31
LIITTEET	32
Liite 1 – haastattelukysymykset	32
Liite 2 – kysely koneenkuljettajille ja suunnittelijoille	33
Liite 3 – kysely luonnonhoidon laadun seurannan toteuttajille	36
Liite 4 – kysely maakunnallisille metsäneuvostoille	42

1 Johdanto

1.1 Tausta

Luonnonhoidon laatua on arvioitu Suomen talousmetsissä jo yli 20 vuoden ajan. Arvioinnin tärkeimpänä tehtävänä on ollut tuottaa yhtenäistä tietoa siitä, kuinka hyvin talousmetsien luonnonhoidolle asetetut tavoitteet toteutuvat käytännön toiminnassa. Nykyinen seurantajärjestelmä tuottaa yksityiskohtaista tietoa luonnonhoidon eri osa-alueista ja sitä on hyödynnetty muun muassa kansallisen metsästrategian ja alueellisten metsäohjelmien toteutumisen seurannassa (Kansallinen metsästrategia 2025). Koska suurin osa luonnonhoitotoimista on luonteeltaan vapaaehtoisia, laadun seuranta ei ole viranomaistarkastus, vaan puolueettoman asiantuntijan laatima arvio metsänhoidon suositusten (Äijälä ym. 2019) ja metsäsertifiointin vaatimusten toteutumisesta.

Tiedon tuottamisen lisäksi laadun seuranta antaa riippumatonta palautetta käytännön toimijoille ja metsänomistajille tehtyjen toimenpiteiden laadusta. Tämä on luonnonhoidon laadun seurannan erityisyys verrattuna esimerkiksi valtakunnan metsien inventointien (VMI) tuottamaan tietoon. Palautteella on myös koulutuksellinen merkitys, koska sekä toimintaa ohjaavissa säädöksissä että metsissä työtä tekevässä henkilöstössä on runsaasti vaihtuvuutta. Seuranta tekee mahdolliseksi pyrkimyksen toiminnan jatkuvaan parantamiseen.

Nykyistä luonnonhoidon laadun seurantaa on kehitetty metsäsertifiointin tiedonkeruun tarpeiden pohjalta. Metsäsertifiointi velvoittaa siinä mukana olevia toimijoita keräämään auditointeja varten tietoa, jolla voidaan osoittaa kriteerien toteutuminen. Yhteiskunnan varoilla kerättävällä luontolaatutiedolla on näin ollen yhteenliittymiä yksityisten toimijoiden omiin tietotarpeisiin kerättävän luontolaatutiedon kanssa (esim. FSC- ja PEFC-metsäsertifiointin kriteerien seuranta).

Luonnonhoidon laadun seurannan keskeisessä sisällössä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia viimeisten 20 vuoden aikana. Tiedon tarpeen ja keruumenetelmien monipuolistuessa arviointia on ajankohtaista päivittää niin, että se palvelisi mahdollisimman hyvin niin yhteiskunnallisia tavoitteita, metsäsertifiointin tiedonkeruuta kuin käytännön työn laadun jatkuvaa parantamista.

1.2 Tavoite

Raportin tavoitteena on tuottaa yleiskuva siitä, miten luonnonhoidon laadun seuranta tulisi uudistaa, että sen tuottama tieto palvelisi mahdollisimman hyvin metsä- ja ympäristöalan toimijoiden tarpeita. Tavoitteena on myös arvioida nykyisin käytössä olevan talousmetsien luonnonhoidon laadun seurannan toteutusta, mahdollisia puutteita sekä tarpeita nykykäytäntöjen parantamiseksi.

Yhteiskunnallisten tietotarpeiden lisäksi tavoitteena on selvittää hakkuukoneenkuljettajilta ja leimikon suunnittelijoilta näkemyksiä siitä, millaista luontolaatutiedon ja sen raportoinnin tulisi olla, että se tuottaisi nykyistä paremman palautteen ja auttaisi hakkuiden suunnittelijoita ja toteuttajia oman työnsä kehittämisessä. Myös luonnonhoidon laadun seurantaa tekeviltä asiantuntijoilta kysyttiin näkemyksiä laadun seurannan kehittämistarpeista.

Tiedonkeruu kohdennettiin erilaisille käyttäjäryhmille, kuten yhteiskunnallisille toimijoille, sertifiointitoimijoille, metsätalouden käytännön organisaatiolle, maanomistajille ja luontojärjestöille.

2 Tiedonkeruun menetelmät

2.1 Haastattelut

Luonnonhoidon laadun seurannan kehittämistarpeiden kartoittamiseksi haastateltiin keskeisiä metsä- ja ympäristöalan toimijoita. Haastatteluihin osallistui kaikkiaan 19 henkilöä, kaksi organisaatiota toimitti vastaukset kirjallisina (Suomen luonnonsuojeluliitto, Energiateollisuus ry). Haastateltavat edustivat seuraavia organisaatioita:

- Bioenergia ry
- DNV GL
- Energiateollisuus ry
- Kiwa Inspecta
- Kestävän Metsätalouden Yhdistys ry
- Koneyrittäjät ry
- Maa- ja metsätalousministeriö
- Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry
- METO – Metsäalan asiantuntijat
- Metsä Group
- Metsähallitus
- Metsäteollisuus ry
- Sahateollisuus ry
- Riistakeskus
- Stora Enso
- Suomen luonnonsuojeluliitto
- Suomen metsäkeskus
- Suomen metsäyhdistys
- UPM-Kymmene Oyj
- WWF
- Ympäristöministeriö

Haastattelut perustuivat etukäteen lähetettyihin kysymyksiin (puolistrukturoitu haastattelu; liite 1), jotka esitettiin haastateltaville samassa järjestyksessä. Haastattelut nauhoitettiin ja purettiin myöhemmin tekstiksi. Haastattelut tehtiin vuoden 2018 lopussa ja niiden keskeinen sisältö on tiivistetty tähän raporttiin.

2.2 Verkkokyselyt

Verkkokyselyllä selvitettiin koneenkuljettajien ja leimikon suunnittelijoiden näkemyksiä siitä, millaista palautetta luonnonhoidon laatuun liittyen tulisi saada, että se palvelisi parhaiten sekä laadun seurantaan että palautteen ohjautumista käytännön toimijoille. Suomen metsäkeskus lähetti kyselykutsun ja se toimitettiin sähköpostitse noin 1500:lle metsäalan toimijalle. Kysely (liite 2) oli avoinna kolme viikkoa maaliskuun huhtikuun 2019 aikana. Toisen viikon jälkeen kyselystä lähetettiin muistutusviesti.

Toisella verkkokyselyllä selvitettiin luonnonhoidon laadun seurantaan tehneiltä toteuttajilta näkemyksiä siitä, kuinka töiden organisoimista, arvioitavien tunnusten sisältöä ja seurantaan yleisesti voitaisiin

parantaa. Kysely kohdistettiin vuonna 2018 luonnonhoidon laadun seurantaan tehneille Metsäkeskuk-
sen suunnittelijoille. Kysely (liite 3) oli avoinna kolme viikkoa maaliskuun huhtikuun 2019 aikana.

2.3 Sidosryhmien kuuleminen (maakunnalliset metsäneuvostot)

Sidosryhmiksi valittiin maakunnalliset metsäneuvostot, joita on yhteensä 12 kpl. Metsäneuvostoissa on yhteensä 165 jäsentä, jotka edustavat metsäalan organisaatioita, tutkimuslaitoksia, viranomaisia ja järjestöjä. Jäsenillä edellytetään olevan laaja-alaista asiantuntemusta maakunnan metsään perus-
tuvien elinkeinojen kehittämisestä ja metsien taloudelliseen, sosiaaliseen ja ekologiseen kestävyy-
teen liittyvistä kysymyksistä.

Kuuleminen toteutettiin syksyllä 2019. Metsäneuvostojen kokousohallistujille toimitettiin ennako-
materiaali, johon kuului taustatietoa luonnonhoidon laadun arvioinnin menetelmästä sekä kysymyk-
siä pohdittavaksi (liite 4). Kokouksissa pidettiin esittely luonnonhoidon laadun arvioinnista. Tämän
jälkeen neuvostojen jäseniltä pyydettiin heille toimitetun Webropol-linkin kautta kirjallisia vastauksia
ennakkoon lähetettyihin kysymyksiin.

3 Tulokset

3.1 Haastattelut

Kysymys 1. Suomen metsäkeskus tekee vuosittain talousmetsien luonnonhoidon laadunarviointia yksityismetsien uudistushakkuukohteilla. Oletko käyttänyt työssäsi arvioinnin tuloksia? Jos olet, niin millä tavoin?

Suurin osa haastateltavista (15/21) oli käyttänyt luonnonhoidon laadun arvioinnin tuloksia ainakin jollain tapaa omassa työssään. Useimmiten tuloksia oli hyödynnetty viestinnässä sekä antamaan yleistä kuvaa siitä, miten luonnonhoidon toteutuminen onnistuu käytännön metsätaloudessa. Konkreettisimmin tuloksia oli käytetty sertifiointin toteutumisen arvioinnissa ja asiakkaille tuotetuissa raporteissa. Tuloksia oli käytetty myös sidosryhmien kanssa käydyissä keskusteluissa, edunvalvontatyössä, koulutuksen apuna sekä vertailupohjana luontolaadun toteutumiselle.

Vähemmistö vastaajista (6/21) ei ollut käyttänyt tuloksia lainkaan omassa työssään. Syiksi mainittiin joko vähäinen tarve luonnonhoidon laadun seurannan tuloksille, mutta myös puutteet seurannan toteutuksessa. Ongelmiksi nostettiin erityisesti otannan vähäisyys ja suppea raportointi. Laadun seurannan ongelmana mainittiin myös, ettei arviointi kerro todellisista luonnonhoidon keinojen vaikutuksista metsien monimuotoisuudelle.

Kysymys 2. Mitä mieltä olet yhteiskunnan järjestämän ja rahoittaman talousmetsien luonnonhoidon laadunarvioinnin tarpeellisuudesta?

Kaikki haastateltavat pitivät luonnonhoidon laadun seurantaan tarpeellisena. Seurannan vahvuutena nostettiin esille erityisesti tarve puolueettoman tahon tuottamasta arviosta, joka palvelee sekä yhteiskunnallista että eri toimijoiden välistä vuoropuhelua. Vaikka laadun seuranta koettiin yleisesti tarpeellisena, suuri osa vastaajista painotti samalla tarvetta miettiä seurannan toteutusta suhteessa sen kustannustehokkuuteen ja luotettavuuteen.

Puolueettomuuden varmistamiseksi koettiin, että yhteiskunnan tulisi kustantaa luonnonhoidon laadun seuranta. Seurannan toteuttajasta ei noussut yhtä selkeää mielipidettä. Yhtäältä seuranta pidettiin Metsäkeskuksen rooliin sopivana toimintana, mutta toisaalta tuotiin esiin, että seuranta voitaisiin toteuttaa myös muilla tavoin, kunhan tulosten puolueettomuus turvataan.

Kysymys 3. Mitä luonnonhoidon keinoihin liittyvää toteumatietoa hakkuukohteilta on jatkossa välttämätöntä kerätä?

Tärkeimpinä seurattavina tunnuksina pidettiin eläviä säästöpuita (13/21), kuollutta puuta (10/21) ja luontokohteita (10/21). Myös vesiensuojelu nousi tärkeäksi jatkossa kerättäväksi teemaksi (7/21). Yksittäisissä vastauksissa nostettiin esiin energiapuuta koskevat tiedon kerääminen (2/21) sekä reuna- ja vaihettumisvyöhykkeet (3/21). Viisi haastateltavaa piti kaikkia nykyisin kerättäviä tunnuksia olennaisina. Tuotiin myös esiin, että seurannan tulisi palvella erityisesti sertifiointin tiedonkeruun tarpeita (3/21).

Kahdessa vastauksessa tuotiin esiin, että seurannassa olisi hyvä saada kerättyä tietoa uhanalaisten lajien esiintymisestä ja elinympäristöistä. Toisaalta todettiin, että lajitiedon kerääminen voi olla tämä seurannan yhteydessä hankalaa. Yksittäisenä mainintana toivottiin, että mukaan otettaisiin uusina

kerättävinä tunnuksina mustikan peittävyys, riistatiheiköiden määrä, hakkuutavat nykyistä monipuolisemmin sekä sekapuustoisuus.

Kysymys 4. Seuraavassa on listattu aiheet, joista nykyinen luonnonhoidon laadunarviointi tuottaa tietoa. Aiheisiin liittyen käydään läpi seuraavat kysymykset:

- Minkälaisia tietoja aiheesta tulisi kerätä ja mihin käyttöön?
- Minkälaisella teknologialla aihetta koskevan tiedon voisi kerätä?
- Mikä jo olemassa oleva prosessi tuottaa riittävän tiedon aiheesta ilman, että erikseen tehdään luonnonhoidon laadun seuranta?

A.) Elävät säästöpuut

Haastateltavat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä säästöpuista nykyisin kerättäviin tunnuksiin. Yksittäisistä tunnuksista tärkeimpinä mainittiin säästöpuiden määrä (4/21), niiden laatu (esim. järeys, puulaji) (4/21) ja sijoittelu (5/21). Hyödyllisenä tietona yksi haastateltava mainitsi säästöpuiden sijainnin merkitsemistä paikkatiedoksi, jolloin säästettävät puut voitaisiin ottaa paremmin huomioon tulevaisuudessa käsitteilyssä. Kolme haastateltavaa nosti esille sertifiointin (FSC ja PEFC) vaatimukset tärkeimpänä kriteerinä. Säästöpuiden rahallisen arvon merkitseminen koettiin sekä hyödyllisenä (3/21) että tarpeettomana (3/21). Yksi vastaaja painotti tärkeänä säästöpuiden jättömahdollisuuksien arvioimista.

B.) Kuollut puu

Kuollutta puuta pidettiin tärkeänä arvioitavana tunnuksena. Kolmannes haastateltavista (7/21) oli tyytyväisiä nykyisin kerättäviin tunnuksiin, eikä ehdottanut lisättäviä tunnuksia. Kolme haastateltavaa ehdotti lahoasteen huomioimista vähintään niin, että erotetaan kova ja pidemmälle lahonnut puu toisistaan. Kaksi haastateltavaa ehdotti, että myös 10–20 cm läpimitaltaan olevien lahoppuiden määrä arvioidaisiin. Yksittäisissä kommentteissa mainintoja saivat lisäksi lahoppuujatkumon arviointi, tilavuuden laskeminen sekä tekopökköiden kirjaaminen erikseen muusta lahoppuusta. Ongelmana kuolleen puun mittaamiselle mainittiin, ettei arvioinnissa voida tietää minkälaiset mahdollisuudet lahoppuun jättämiseen kohteilla on ollut ennen hakkuuta. Lahoppuun kirjaamisen haasteena nähtiin myös tiedon luotettavuus, koska arviointi perustuu silmämääräiseen tarkastukseen.

C.) Luontokohteet

Suurin osa vastaajista (13/21) oli tyytyväisiä nykyiseen luontokohteiden arviointiin. Viisi haastateltavaa ehdotti FSC-sertifiointin mukaisten luontokohteiden lisäämistä arvioitaviin tunnuksiin. Kaksi haastateltavaa mietti nykyisen rajauksen mielekkyyttä ja ehdotti, että kohteiden rajauksen tulisi perustua enemmän tutkimustietoon. Tämän ajateltiin lisäävän arviointijärjestelmän luotettavuutta. Yksittäisinä lisäyksinä arvioitaviin tunnuksiin esitettiin luontokohteen valtapuuta, kohteen ympäristön/puskurivyöhykkeen käsittelyä eri-ikäismetsätalouden menetelmillä sekä 5. luokkaa, johon kuuluisi mikä tahansa tärkeä luontokohde (esim. metsäpaloalue). Yleisenä ehdotuksena mainittiin myös luontotyyppien uhanalaisuusarviointien tulosten huomioiminen jollain tapaa arvioinnissa. Yhdessä vastauksessa pidettiin oikeusturvan kannalta ongelmallisena luonnonsuojelulain mukaisia kohteita, jotka ovat olemassa vasta ELY-keskuksen rajauspäätöksen jälkeen.

D.) Vesiensuojelu

Hieman yli puolet haastateltavista (12/21) painotti vesiensuojelun tärkeyttä arvioinnissa. Haastateltavat eivät nostaneet esiin yksittäistä selkeää puutetta nykyisessä vesiensuojelun arvioinnissa, mutta yksittäisinä mainintoina nousi esille seuraavat tarkennukset:

- kohteen ominaispiirteiden huomioiminen
- kohdekohtainen riskiarvio
- uudet toteutuskeinot, esimerkiksi putki- ja v-padot
- suojakaistan leveys kannonnoston yhteydessä
- monitavoitteiset riistakosteikot
- ennallistamisnäkökulma
- suon ja kangasmaan suojavyöhykkeiden käsittely
- eri-ikäismetsätalouden soveltaminen kunnostusojituksen sijaan
- käsittelyn ulkopuolelle jätetyn kuvion osuus
- vesien johtaminen kohteelta, esimerkiksi läheiselle suolle

Vesiensuojelun arvioinnin kehittämistä huomautettiin, etteivät lietekuopat ja laskeutusaltaat ole vaikuttavaa vesiensuojelun toteutumista, vaan parasta vesiensuojelua olisi jättää kunnostusojitus kokonaan tekemättä. Yksi haastateltava painotti, että vesiensuojelun sanallisen arvion tulisi perustua yksiselitteisesti mitattaviin tunnuksiin, mikä lisäisi tulosten vertailukelpoisuutta eri vuosien välillä.

E.) Kulttuuriperintö- ja virkistyskohteet

Vajaa puolet haastateltavista (9/21) piti kulttuuriperintö- ja virkistyskohteiden arviointia nykyisellään selkeänä ja riittävänä. Kohteiden merkitys korostui erityisesti sertifiointin vaatimusten ja muinaismuistolain noudattamisen näkökulmasta (6/21), mutta muilta osin arviointia ei koettu painoarvoltaan erityisen suureksi. Muutama haastateltava totesi, ettei kyseinen teema ole varsinaisesti luontoasia, mutta toisaalta teema kulkee arvioinnissa helposti mukana, eikä siitä synny merkittävästi lisäkustannuksia. Yksittäisissä vastauksissa esitettiin, että kulttuuriperintökohteet voisivat olla arvioinnissa omana kokonaisuutena ja maisema- ja virkistyskohteet yhdistettyinä. Kulttuuriperintökohteiden turvaamisesta esitettiin myös, että kohteiden ympärillä olevien metsien käsittely tulisi huomioida arvioinnissa paremmin. Tämä korostuu erityisesti tilanteissa, joissa kohteen ympärille tehdään laaja avohakkuu. Myös ulkoilureittien osalta kaksi haastateltavista esitti tunnusten lisäämistä ja tiukempia vaatimuksia sertifiointin kriteereihin verrattuna.

F.) Maisemanhoito

Kolmannes vastaajista (7/21) piti maisemanhoitoa tärkeänä teemana. Suurin osa (14/21) haastateltavista nosti kuitenkin ongelmaksi arvioinnin subjektiivisuuden ja hankalasti määriteltävien arviointikriteerien muodostamisen. Yksi haastateltavista nosti esiin, että hakkuiden vaikutus puustoon on tilapäistä, joten maisemanhoidon merkitystä ei voida yleisesti pitää kovinkaan suurena verrattuna esimerkiksi rakentamiseen. Viisi haastateltavaa ehdotti, että jos jostain aihepiiristä tulisi luopua, se voisi olla maisemanhoito. Yksittäisinä mainintoina arviointiin ehdotettiin seuraavia lisäyksiä/muutoksia:

- maisemanhoidosta saisi erinomaisen arvosanan ainoastaan silloin, kun kohteella on käytetty eri-ikäisrakenteista metsänhoitoa tai metsä on säästetty puustoisena
- maanmuokkausjäljen tulisi vaikuttaa maisemanhoidon arviointiin
- arvioinnin otanta tulisi kytkeä kaavoitukseen (taajama, osayleiskaava, ranta-alueet)

- maiseman arvo voisi perustua indeksiin, joka johdettaisi muista laadun arvioinnissa kerättävistä tunnuksista
- maisemanhoidon arvioinnin voisi johtaa puuston maisematason peitteisyydestä

G.) Ainespuun korjuun toteutus

Vajaa puolet (9/21) vastaajista painotti ainespuun korjuun arviointia oleellisena arvioitavana aiheena. Kolmannes haastateltavista ei ehdottanut muutoksia nykyisiin arvioitaviin tunnuksiin. Yksittäisistä tunnuksista olennaisina mainittiin maanmuokkauksen toteutus, urapainauumat ja puustovauriot. Toisaalta haastateltavat mainitsivat, että osa arvioitavista tunnuksista, kuten taimikon kehityskelpoisuus, eivät ole erityisen olennaisia luonnonhoidon kannalta. Kolme haastateltavaa ehdotti, että mukana tulisi olla myös eri-ikäisrakenteisen hakkuumenetelmän soveltuvuus kohteelle. Yksittäisissä haastatteluissa korostettiin myös selvittämistä, saadaanko osa kerättävistä tunnuksista mitattua samalla muun tiedonkeruun, kuten metsänkäyttöilmoitusten tai VMI:n perusteella. Muutama haastateltava toivoi enemmän numeerista tietoa puuntuotannon kannalta olennaisista tunnuksista.

H.) Energiapuun korjuun toteutus

Kolmannes (7/21) vastaajista totesi, ettei energiapuun korjuuseen ole lisättävää/kommentoitavaa. Vastauksista ei noussut yhtä tärkeintä lisättävää tunnusta tai puutetta. Yksittäisinä mainintoina nostettiin kannonnoston ja lahoppuun säilymisen merkitys. Haasteena mainittiin energiapuun korjuun laadun luokittainen arviointi, joka asettaa korkeat vaatimukset arvioijan ammattitaidolle. Haastateltavat esittivät lisäksi seuraavia yksittäisiä korjauksia arviointiin:

- ympäristölle haitallisesta toiminnasta, kuten kannonnostosta, ei tulisi antaa erinomaista arvosanaa, oli toimenpide tehty millä tahansa tavalla
- energiapuun korjuun arvioinnin voisi yhdistää puunkorjuun arviointiin
- energiapuun korjuun arviointi on liian korostetusti esillä
- suurempi painoarvo kuolleen puun säilymisen arviointiin
- lahoppuun säilyminen tulisi siirtää puun korjuun arvioinnin yhteyteen
- jätetyn latvusmassan arviointi on tulkinnanvaraista
- tienvarsivarasoinnin yhteydessä tulisi huomioida turvallisuusnäkökulma

Millaisella teknologialla tietoa voitaisiin kerätä?

Teknologiaan liittyen haastateltavat mainitsivat kaukokartoituksen (ilmakuvat, laserkeilaus) ja hakkuukoneella kerättävän tiedon mahdollisuudet. Kaukokartoitusta esitettiin käytettäväksi säästöpuiden, lahoppuuston, suojakaistojen ja urapainaumien arvioimisen tukena. Hakkuukoneella kerättävän tiedon yhteydessä nostettiin kysymys siitä, kuka saa korvauksen kerättävästä tiedosta, koska mittausteknologia lisää hakkuukoneen kustannuksia. Uutena teknologisenä mahdollisuutena mainittiin myös kuvauskopterit, joilla voitaisiin maastotöiden ohessa mitata perinteisiä kaukokartoitusmenetelmiä tarkemmin esimerkiksi säästö- ja lahoppuita sekä urapainaukia. Vaikka teknologian avulla voidaan saada kustannussäästöjä, haastatteluissa painotettiin maastomittausten tärkeyttä asiantuntijuutta vaativien tunnusten, kuten luontokohteiden säilymisen, kohdalla.

Mikä jo olemassa oleva prosessi tuottaa riittävän tiedon aiheesta ilman, että erikseen tehdään luonnonhoidon laadun seuranta?

Olemassa olevista tiedon tuottamisen prosesseista mainittiin valtakunnan metsien inventointi (VMI), toimijoiden omavalvonta ja avoin metsävaratieto. Haastateltavat eivät täsmentäneet aihepiiriä tarkemmin, mutta yleisenä tarpeensa tunnistettiin eri tietolähteiden yhdistäminen luonnonhoidon laadun seurantaan niin, että samoja tunnuksia ei arvioida eri prosesseissa turhaan monta kertaa.

Kysymys 5. Puuttuuko nykyisestä luonnonhoidon laadun arvioinnista jokin aihe, jota tulisi seurata?

Nykyisen laadun arvioinnin aihekokonaisuuksissa ei nähty olevan selkeitä puutteita. Nyt kerättävien aihepiirien lisäksi haastattelussa nostettiin esiin laadun seurannan painottuminen liian vahvasti uudistushakkuisiin (5/21) ja arvioitavaksi toivottiin monipuolisemmin eri kehitysluokkien metsiä sekä jatkuvan kasvatuksen hakkuita. Kerättäviin tunnuksiin esitettiin lisättäviksi seuraavia yksittäisiä täydennyksiä:

- riistatiheikköjen määrä
- lehti- ja sekapuustoisuuden arviointi
- säästöpuuryhmien pinta-ala
- säästöpuuryhmien aluskasvillisuus
- turvemaiden vesienohjauksen toteutus
- työmaan siisteys
- hakkuutähteiden jättäminen suojakaistalle
- kannonnoston etäisyys vesistöä
- arvioinnista puuttuvat uhanalaisten lajien elinympäristöt
- puuston eri-ikäisyyden arviointi
- kiinteistötunnus
- pistemäisten luontokohteiden tunnistaminen
- hiilikysymys

Kysymys 6. Onko jokin aihe tarpeeton?

Luonnonhoidon laadun arvioinnissa ei nähty täysin tarpeettomia aihekokonaisuuksia. Vähemmän tarpeellisenä teemana nostettiin maisemanhoito (12/21). Maiseman merkitys nähtiin sinänsä tärkeänä ja ajankohtaisena aiheena, mutta haasteena tunnistettiin sen hankala ja osin subjektiivinen arviointi. Yleisesti todettiin, että mikäli jokin kokonaisuus täytyisi pudottaa arvioinnista pois, tulisi sen olla maiseman arviointi. Toisena vähemmän tarpeellisenä aiheena koettiin kulttuuri- ja virkistyskohteet (5/21). Samassa huomautettiin kuitenkin, että muinaismuisto-jäännösrekisterissä olevien kohteiden turvaaminen on tärkeää ja ulkoilureittien säilyminen korostuu myös PEFC-sertifioinnin vaatimusten kautta. Yksittäisissä vastauksissa pohdittiin puuntuotannollisten kysymysten merkitystä luonnonhoidon laadun kannalta. Tähän liittyen esitettiin ainakin keskustelua siitä, voisiko luonnonhoidon laadun kannalta tarpeettomia tunnuksia, kuten taimikon kehityskelpoisuus, jättää arvioinnista pois.

Kysymys 7. Tulosten raportointiin ja viestintään liittyvät toiveet

Vajaa puolet (10/21) vastaajista toivoi, että tulosten raportoinnin laatua tulisi yleisesti parantaa. Eriyisesti kaivattiin selkeitä kuvaajia ja aikasarjoja, joista voitaisiin arvioida paremmin kehityksen suuntaa. Osa vastaajista piti raportoinnin puutteellisuutta syynä siihen, etteivät he olleet käyttäneet tuloksia.

Tuloksia toivottiin raportoitavan sekä yleisellä että alueellisella tasolla (13/21), jolloin voitaisiin paremmin vertailla alueellisia eroja toimijoiden välillä. Alueellisen raportoinnin merkityksen todettiin olevan tärkeää myös luonnonmaantieteen erojen takia. Esimerkiksi vesistöjen ja turvemaiden määrässä huomautettiin olevan merkittävää alueellista vaihtelua. Haastateltavat esittivät, että tuloksia voitaisiin esittää joko maakuntatasolla, alueellisten metsäohjelmien tasolla tai jaoteltuna Pohjois-, Itä-, Etelä- ja Länsi-Suomeen. Yleisenä mielipiteenä nostettiin, että mahdollisimman tarkka alueellinen raportointi olisi ensisijaisesti tavoiteltavaa, mutta rajoitteeksi muodostuu nykyisen otannan suppeus, jolloin yksittäisten kohteiden merkitys nousee liian suureksi.

Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta vuosittainen raportointiväli koettiin parhaimmaksi. Kaksi haastateltavaa totesi, että laadun seuranta voitaisiin toteuttaa myös kahden vuoden välein, mikäli otanta saataisiin näin ollen kattavammaksi. Selkeän raportointivälin lisäksi esitettiin, että käytössä voisi olla myös rajapinta/palvelu, josta voitaisiin poimia joko yksittäisiä kohteita tai koostaa alueellisia raportteja välittömästi maastokohteen tarkastuksen jälkeen. Tämä palvelisi erityisesti sertifiointin ja metsätalousyritysten tarpeita.

Kuvailevan ja numeerisen arvosanan merkityksestä todettiin yleisesti, että ensisijaisesti tulisi pyrkiä tuottamaan numeerista tietoa, johon kuvaileva arvosana perustuisi mahdollisimman objektiivisesti. Kaksi haastateltavaa nosti esille idean numeerisesta indeksiarvosta, joka johdettaisiin kohteen arvioituista tunnuksista.

Tulosten viestinnässä painotettiin avointa ja tasapuolista hyvien ja huonojen tulosten esille nostamista. Tuotiin esiin, että viestinnässä tulisi painottaa toiminnan kehittämistä. Tulosten viestintää toivottiin yleisesti lisättävän. Yksittäisissä haastatteluissa mainittiin, että tuloksia ei ole käytetty, koska niistä ei ole tiedotettu tarpeeksi selkeästi ja näkyvästi. Myös raportoinnin ja viestinnän suhde nostettiin esiin. Osa haastateltavista koki, että parempi ja selkeämpi tulosten raportointi lisäisi tulosten käyttöä viestinnässä. Lisäksi toivottiin, että yleisessä viestinnässä ei esitettäisi toimijakohtaisia tietoja, vaikkakin painotettiin, että tulokset tulisi saada toimitettua henkilökohtaisesti myös toimijoille.

Kahdeksan vastaajaa toivoi paikkaan sidottua tietoa. Paikkatiedon yleisestä saatavuudesta oli mielipiteitä puolesta (5/21) ja vastaan (3/21). Toisaalta nähtiin, että julkisesti saatavilla oleva paikkatieto lisää arvioinnin avoimuutta, mutta haittapuolena nähtiin ongelmat maanomistajien yksityisyyden suojassa. Kaksi vastaajaa nosti esille avoimen paikkatiedon merkityksen palveluiden tuottajille. Todettiin, että avoin toimijakohtainen tieto toteutuksen laadusta voisi vaikuttaa siihen, kenen palveluita tilataan. Tämä nähtiin yhtäältä hyvänä, toimintaa parantavana tekijänä, mutta siinä nähtiin myös ongelmia toimijoiden laadun julkisessa arvottamisessa. Osa haastateltavista toivoi rajapintaa, jossa eri toimijoilla olisi erilaiset oikeudet tiedon hakemiseen. Näin tieto olisi saatavilla heti arviointien jälkeen ja vältettäisiin ongelmat tietosuojakysymyksissä.

Kysymys 8. Onko muita toiveita luonnonhoidon laadunarvioinnin kehittämiseen liittyen?

Luonnonhoidon laadun seurannan kehittämiseksi haastateltavat esittivät nykyisen järjestelmän päivittämistä, eikä merkittäville rakenteellisille muutoksille nähty tarvetta. Yleisimpänä kehittämistarpeena esille raportoinnin kehittäminen. Nykyinen laadun seurannasta koostettava raportti koettiin liian suppeaksi ja toivottiin, että raporttiin panostettaisiin tulevaisuudessa enemmän. Erityisesti toivottiin kuvaajia ja aikasarjoja. Vuosittaisen raportoinnin lisäksi mainittiin tarve internet-pohjaiselle palvelulle, josta laadun seurannan tuloksia voitaisiin seurata sekä tarpeen mukaan rajata alueellisesti ja työlajeittain.

Toinen usein mainittu kehittämistarve liittyy otantamäärään, joka koettiin tulosten luotettavuuden ja uskottavuuden kannalta liian vähäiseksi. Tämä korostuu erityisesti tilanteissa, joissa toimijat tarvitsevat alueellista tietoa oman toimintansa kannalta tärkeistä aihepiireistä. Haastateltavat ehdottivat ratkaisuksi toiminnan kustannustehokkuuden parantamista, esimerkiksi kaukokartoituksen tai muun teknologian avulla. Yhtenä ratkaisuna esitettiin myös eri tietolähteiden yhdistämistä, jolloin osa nykyisin kerättävästä tiedosta saataisiin muiden prosessien yhteydessä.

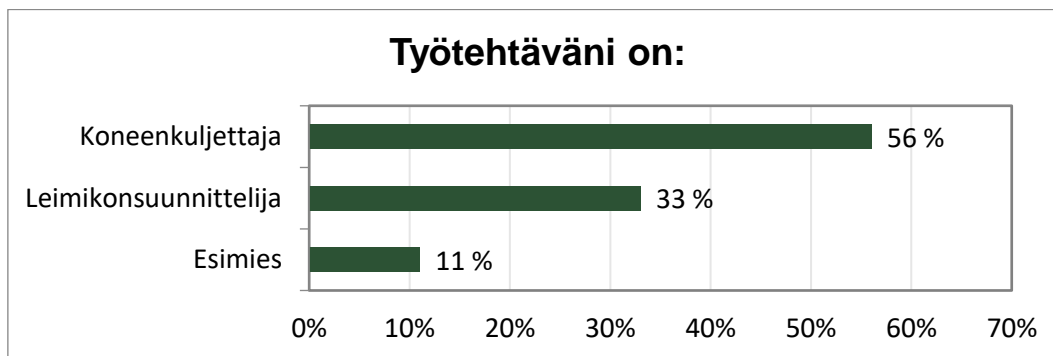
Yksittäisinä kehitystarpeina mainittiin edellisten lisäksi:

- arvioinnin ohjeet ja arvosanojen kriteerit avoimesti saataville
- nopeampi arviointien päivitysväli
- PEFC-standardien päivityksen huomioiminen
- aineistoa tulisi analysoida enemmän
- arvostelutasoa tulisi tiukentaa tutkimustiedon mukaisesti
- ehdotettiin lisättäväksi jatkuvan kasvatuksen kohteet
- enemmän työläjejä arvioitavaksi (koko kiertoajan huomioiminen)
- vieraslajien huomioiminen
- ennen-jälkeen vertailu osalle kohteista
- luonnonhoidolle tulisi antaa tavoitteita, joiden toteutumista arvioinnilla mitataan

3.2 Verkkokyselyt

3.1.1 Koneenkuljettajat ja leimikon suunnittelijat

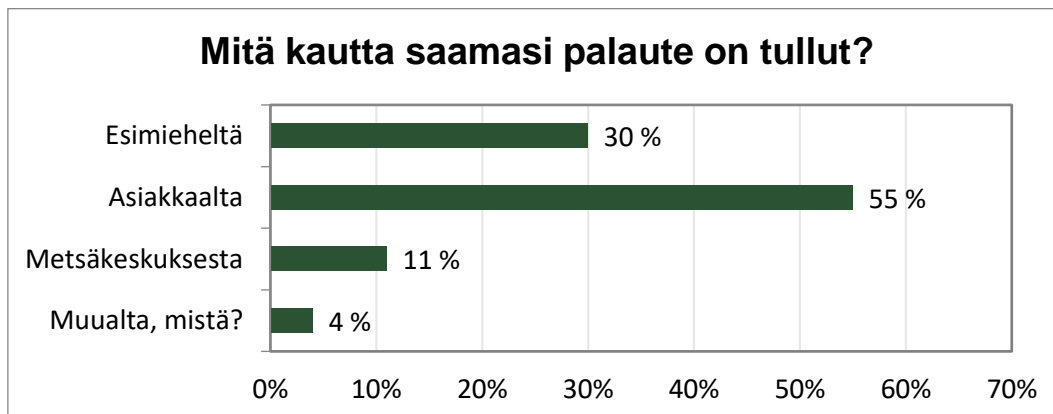
Kyselyyn saatiin yhteensä 27 vastausta. Hieman yli puolet vastanneista koostui koneenkuljettajista (hakkuukone, kuormatraktori tai kaivinkone) ja kolmasosa työskenteli leimikon suunnittelijana. Kolme vastaajista toimi esimiestehtävissä (hankintaesimies, kenttäesimies).

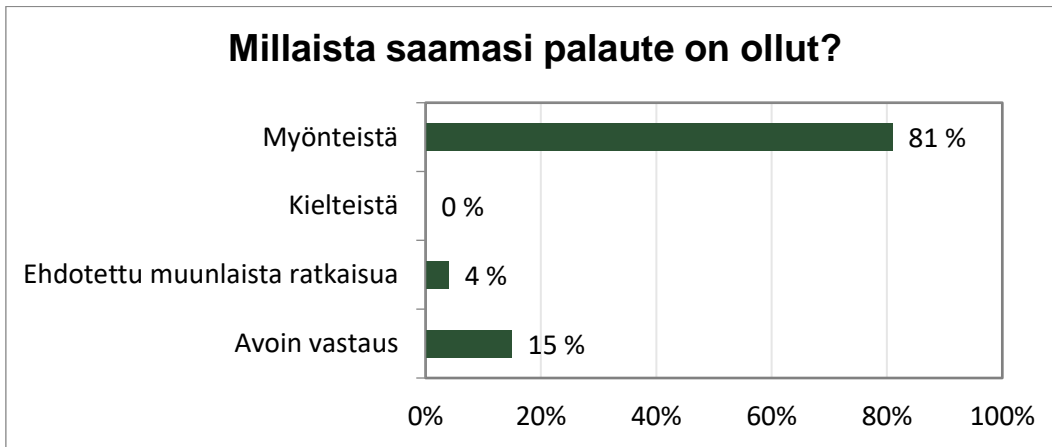
Kyselyn ensimmäisessä osiossa kartoitettiin luonnonhoidon laadusta saatua palautetta ja toiveita palautteen antamisen kehittämiseksi. Kaikki vastaajat ilmoittivat saaneensa palautetta suunnittelemistaan tai toteuttamistaan luonnonhoidon ratkaisuksista. Suurin osa vastanneista oli saanut palautetta useita kertoja vuodessa. Tiheimmin palautetta oli saatu 1–2 kertaa kuukaudessa, mutta osalle vastanneista palautetta oli annettu harvemmin kuin kerran vuodessa.

Luonnonhoidon ratkaisuisiin liittyvä palaute oli saatu useimmiten suoraan asiakkaalta ja toiseksi yleisemmin esimieheltä. Metsäkeskuksesta palautetta oli saanut noin kymmenesosa vastanneista. Avoimessa vastauksessa (muualta, mistä?) täsmennettiin, että palautetta oli saatu sekä esimieheltä, asiakkaalta että metsäkeskuksesta.

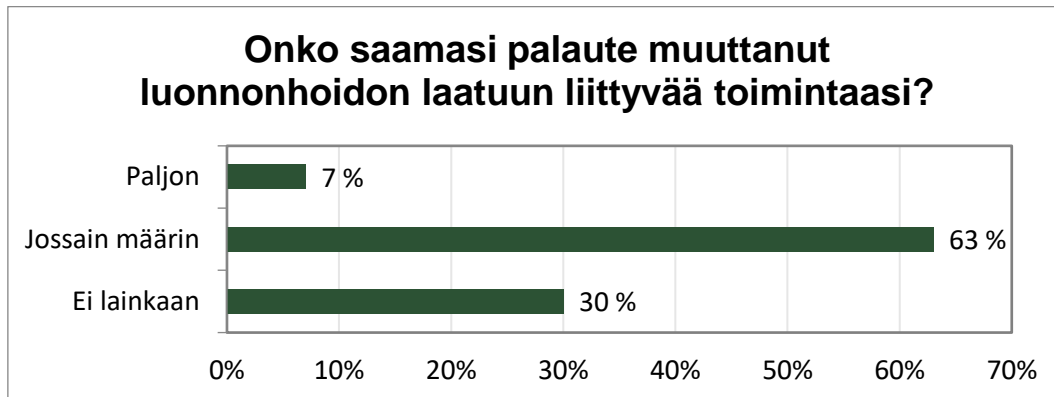
Saatu palaute oli ollut pääsääntöisesti myönteistä. Avoimessa vastauksessa täsmennettiin, että saatu kielteinen palaute oli kääntynyt myönteiseksi, kun tilanne oli selitetty asiakkaalle. Kaksi vastaajaa ilmoitti saaneensa sekä kielteistä että myönteistä palautetta. Yksi vastaaja ilmoitti saaneensa pääosin myönteistä palautetta.

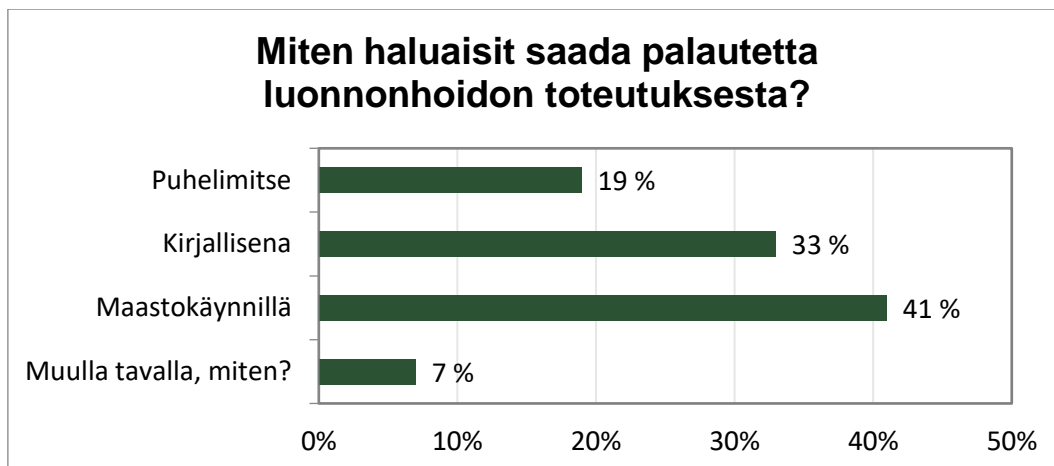
Suunnitteluun ja toteutukseen liittyvistä aiheista eniten palautetta oli saatu säästöpuihin, luontokohteisiin ja harvennustiheyteen liittyen. Myös vesiensuojeluun ja puunkorjuun maasto- ja puustovaurioihin liittyen oli saatu melko paljon palautetta. Avoimessa vastauksessa (muu aihe, mikä?) mainittiin lisäksi riistatiheiköt.

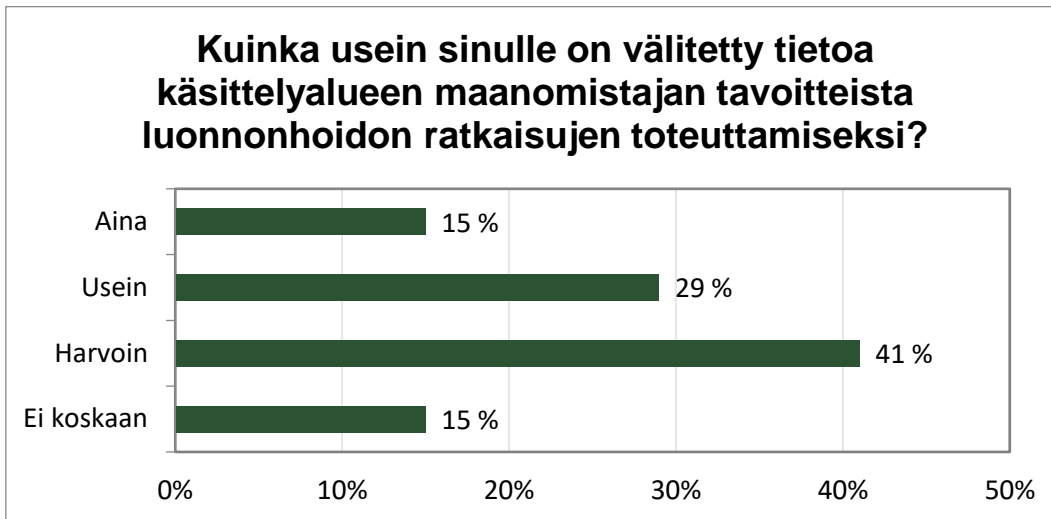
Suurin osa vastanneista koki, että luonnonhoidosta saatu palaute oli muuttanut heidän toimintaansa ainakin jossain määrin. Noin kolmannes vastaajista ilmoitti, ettei palaute ollut muuttanut luonnonhoidon laatuun liittyvää toimintaa.

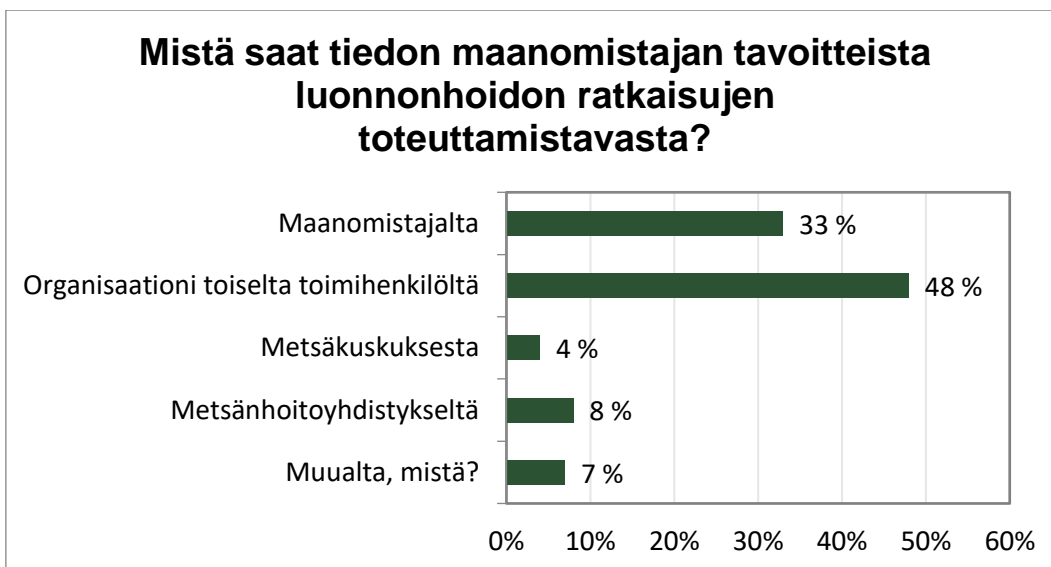
Ensisijaisesti palautetta toivottiin saatavan maastokäynnin yhteydessä, mutta myös kirjallisen palautteen merkitys koettiin tärkeäksi. Avoimissa vastauksissa nostettiin lisäksi esiin, että palaute voitaisiin antaa henkilökohtaisesti, esimerkiksi sähköpostitse.

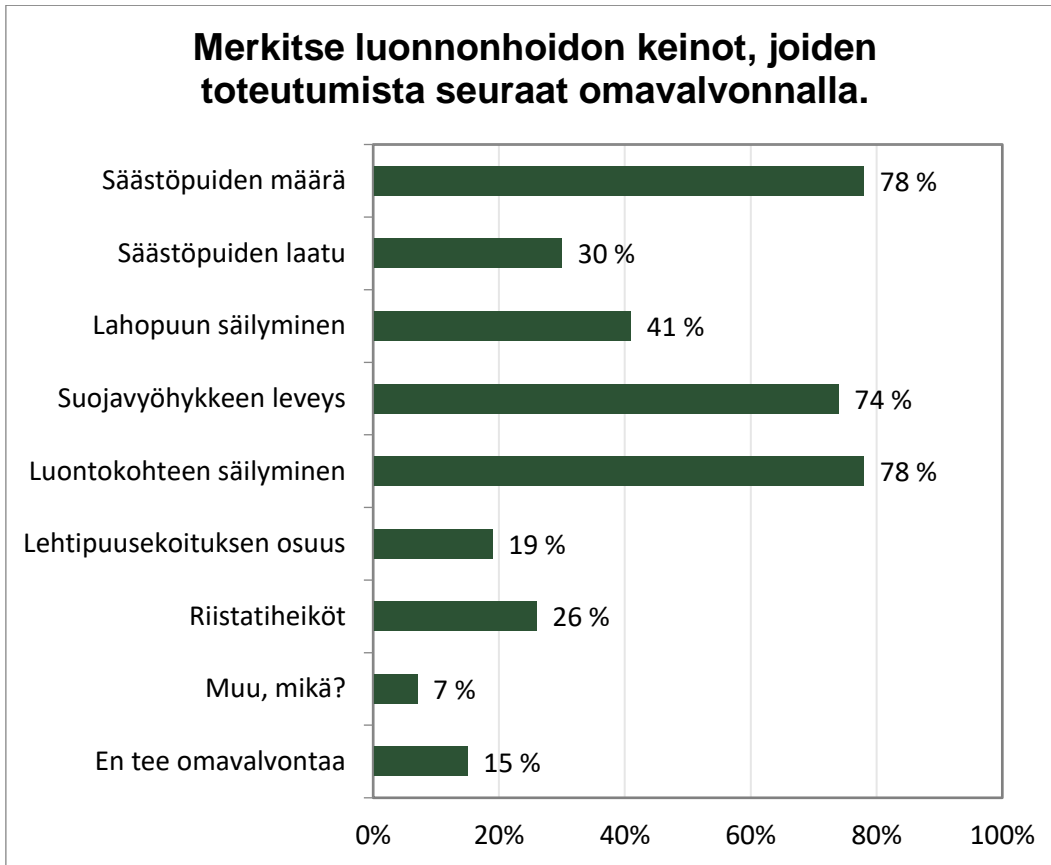
Suurimmalle osalle vastanneista maanomistajan tavoitteet luonnonhoidon ratkaisuista olivat välittyneet vain harvoin. Vajaalle puolelle (44 % vastanneista) palautetta oli annettu joko usein tai aina.

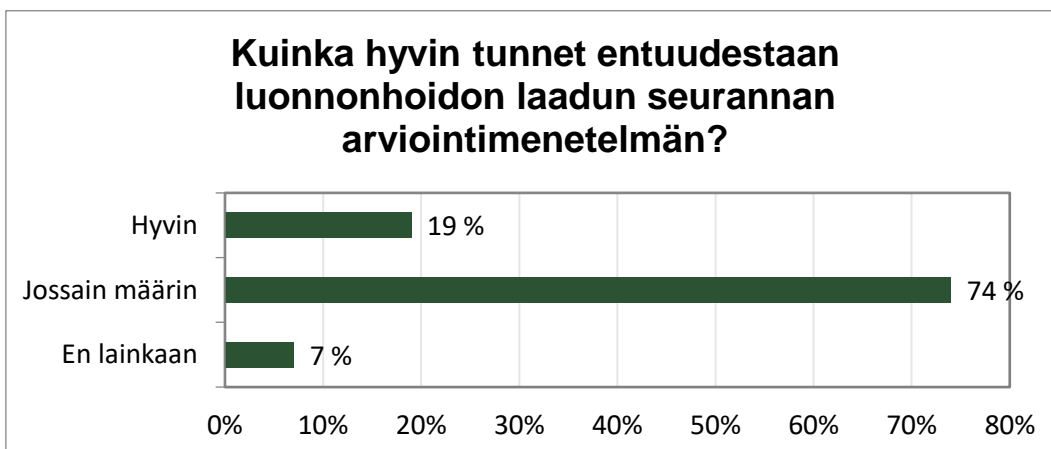
Useimmiten maanomistajan tavoitteet oli saatu oman organisaation toiselta työntekijältä tai suoraan maanomistajalta. Yksittäisissä vastauksissa mainittiin metsäkeskus, metsänhoitoyhdistys, leimikon suunnittelija ja työmaan korjuuohje.

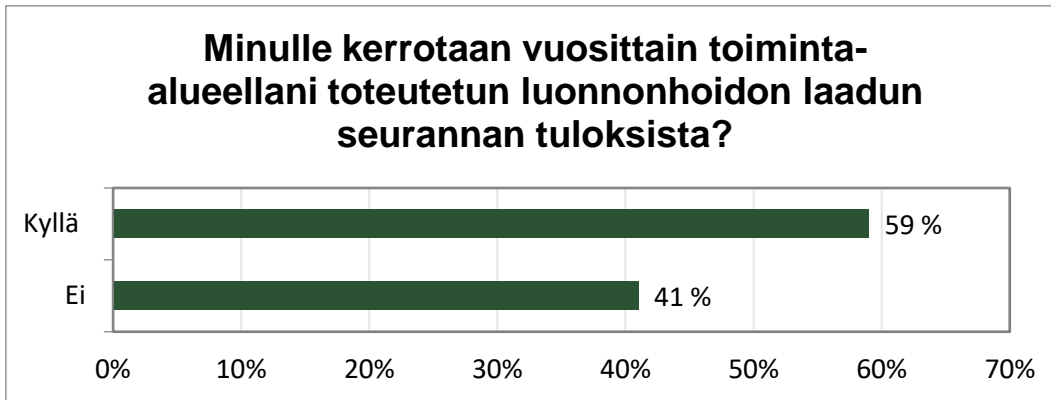
Suurin osa (85 %) vastanneista seurasi luonnonhoidon laatua omavalvonnalla. Vastaajat seurasivat erityisesti säästöpuiden määrää, luontokohteiden säilymistä ja suojavyöhykkeen leveyttä. Myös lahoppuun säilyminen ja säästöpuiden laatu mainittiin jossain määrin usein omavalvonnalla seurattaviksi luonnonhoidon keinoiksi. Avoimissa vastauksissa nostettiin esiin lisäksi harvennustiheys, maanmuokkausmenetelmän soveltuvuus kohteelle, urapainaumet ja puustovauriot.

Kyselyn jälkimmäisessä osassa selvitettiin vastaajien tietämystä Suomen metsäkeskuksen tekemästä valtakunnallisesta yksityismetsien luontolaadun arvioinnista. Suurin osa vastanneista tunsi arviointimenetelmän ainakin jossain määrin. Noin viidennes vastanneista tunsi menetelmän hyvin ja kaksi vastaajaa ei tuntenut menetelmää lainkaan.

Hieman yli puolet vastanneista ilmoitti, että heille on kerrottu luonnonhoidon laadun seurannan tuloksista. Vastaavasti alle puolet ei ollut kuullut laadun seurannan tuloksista.

Laadun seurannan tuloksista toivottiin saatavan tietoa ensisijaisesti arvioijan suoralla palautteella toimijalle. Vajaa viidennes toivoi saavansa tiedon vuosittaisesta yhteenvetoreportista tai avoimesta luontolaatu-paikkatietopalvelusta. Avoimissa vastauksissa mainittiin, että laadun seurannan tuloksien välittämisessä voitaisiin toimia kuten tähän asti.

Kyselyssä tiedusteltiin avoimena kysymyksenä toiveita ja kommentteja luonnonhoidon laadun arvioinnin kehittämiseksi (miten luonnonhoidon laadun arviointia tulisi kehittää tulevaisuudessa?). Kysymykseen saatiin kolme vastausta:

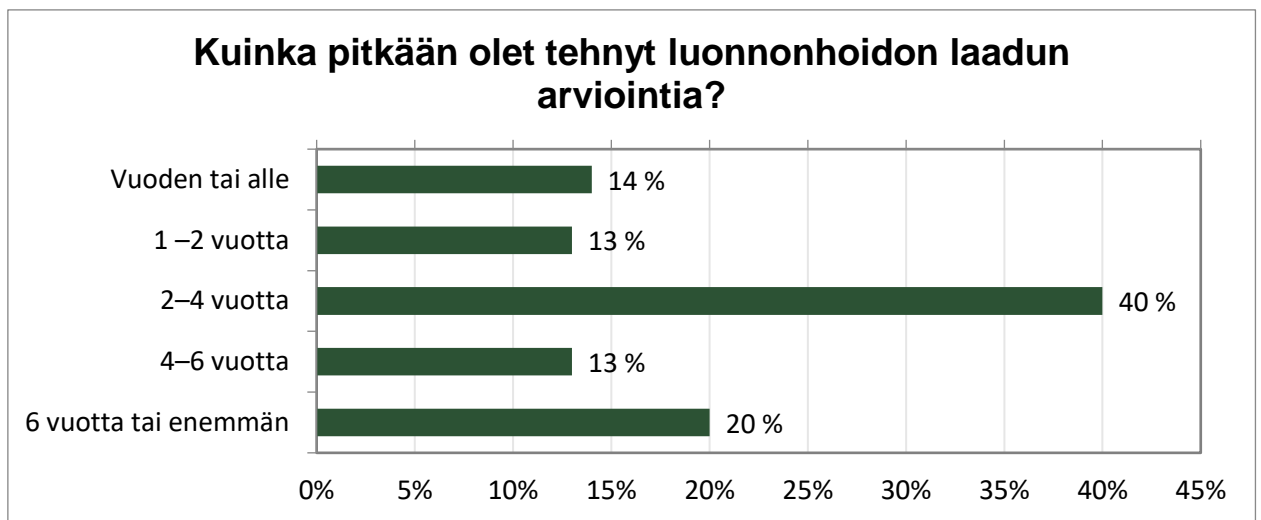
Nykyinen tapa on hyvä.

Valistakaa metsänomistajia ja metsänhoitoyhdistyksiä. Me toteuttajat kyllä tiedämme kuinka paljon ja minkälaisia säästöpuita pitää jättää, mutta turhan usein metsänomistajalta ja metsäneuvojalta tulee ohje olla jättämättä säästöpuita, jättää niitä liian vähän, kerätä lahopuut tienvarteen tai kerätä suojakaistalta rahanarvoiset puut pois.

Yrittäjänä toivoisin, että yhtiöiden ostomiehet antaisivat selvät pohjapinta-ala tavoitteet harvennuskohteilla ja leimikot suunniteltaisiin paikan päällä eikä ilmakuvista. Laadun arviointia voisi lisätä ja vaikka yrittäjät pisteyttää, jolloin työnsä kunnialla hoitavat saisivat arvoisensa palkkion tehdystä työstä.

3.1.2 Luonnonhoidon laadun seurannan toteuttajat

Kyselyyn saatiin vastauksia yhteensä 15 laadun seuranta toteuttaneilta henkilöltä. Mukana oli sekä pidempään arviointeja tehneitä että yhden kesän kokemuksen omaavia arvioijia. Seuraavassa on koottu vastausten keskeinen sisältö. Alkuperäiset vastaukset on koottu raportin lopussa olevaan liitteeseen (liite 3).

2. Miten arviointiohjeita ja töiden organisoimista voisi kehittää?

Useissa vastauksissa nousi esiin tarve vähentää arviointien tulkinvaraisuutta. Arviointia voitaisiin tältä osin parantaa esimerkiksi maastokoulutuksilla, joita esitettiin järjestettäväksi vähintään joka toinen vuosi.

Myös arviointiohjeen sisältöä toivottiin selkeytettävän niin, että voidaan vähentää tulkinvaraisuutta. Pelkästään arviointiohjeeseen perehtymällä voidaan päätyä erilaiseen arvioon, esimerkiksi luontokohteiden luokittelun, rajauksen ja säilymisen osalta. Arviointiohjeessa kuvattua loppuarviointia tulisi muuttaa selkeämmäksi ja kaikille yhtenäiseksi. Yksi vastaaja toi esiin, että ohjeessa tulisi olla tarkemmin kuvattuna arvioinnin raja-arvot kaikille tunnuksille, esimerkiksi lietekuoppien määrälle. Numeerista arvosanaa ehdotettiin tehtäväksi vain hakkuualakohtaisesti ja leimikkotason toteutuksesta annettaisiin vapaamuotoinen suullinen arvosana.

Työn nopeuttamiseksi säästöpuiden mittaamista esitettiin muutettavaksi kevyemmäksi erityisesti laajoilla kohteilla. Nykyisin jokaisesta rungosta mitataan tarkasti pituus ja läpimitta. Yli viiden hehtaarin alueille ja varsinkin yli 10 hehtaarin alueille mittaamiseen kuluu huomattavan paljon aikaa.

Töiden organisoimiseen liittyen monessa vastauksessa tuotiin esiin kohteiden valmisteluun kuluvan työmäärään suuri osuus. Esitettiin, että arvioitavien kohteiden valintaa tulisi yksinkertaistaa ja nopeuttaa, esimerkiksi etsimällä sopivat kohteet muulla tavoin kuin manuaalisesti paperilistoista.

Toivottiin, että kohdelistoista tulisi saada suodatettua pois Metsähallituksen metsänkayttöilmoitukset, koska niitä on listoilla valtaosa. Tämä nopeuttaisi valmistelevia töitä. Tuotiin myös esiin, että otantalistoille on tuotu liian tuoreita metsänkayttöilmoituksia, jolloin kohteita ei ole vielä aina keretty uudistaa. Töiden organisoimista helpottaisi myös se, jos kohteet saataisiin selville aikaisemmin kuin nykyisin, esimerkiksi jo helmi-maaliskuussa.

Muutama vastaaja toivoi ohjeiden ja koko tarkastuksen muuttamista yksinkertaisemmaksi. Kevennettyä luontolaadun tarkastusta esitettiin yhdessä vastauksessa luonnonhoidon laadun seurannan pääasialliseksi tarkastustavaksi.

3. Mitä arvioitavia tunnuksia luonnonhoidon laadun seurantaan tulisi lisätä?

Maisemanhoitoon liittyen uutena arvioitavana tunnuksena ehdotettiin asteikkoa sille, kuinka merkittävästä maisemallisesta kohteesta on kysymys.

Vesien suojeleminen arviointiin ehdotettiin huomioitavaksi maaston kaltevuus, joka voitaisiin mitata esimerkiksi hypsometrillä. Tällä voitaisiin lisätä arvioinnin objektiivisuutta. Yksittäisinä mainintoina tuotiin esiin ajourapainaumien arviointi sekä erillisenä osiona riistanhoidon näkökulma.

Yksi vastaaja esitti, että säästöpuiden arviointia pitäisi tehdä ainoastaan uudistusaloilla, koska kasvatushakuissa säästöpuiden arviointi on usein mahdotonta. Kahdessa vastauksessa todettiin, että arvioitavia tunnuksia on jo riittävästi.

4. Onko jokin nykyisin arvioitavista tunnuksista tarpeeton?

Puuntuotannolliset asiat, kuten viljelytyön laatu, nostettiin kahdessa vastauksessa tarpeettomiksi tunnuksiksi. Hakattuja puumääriä ja energiapuunmääriä pidettiin turhina, koska niitä on vaikea selvittää. Myös muinaisjäännöskohteiden huomioiminen ja liito-oravan esiintyminen tuotiin yksittäisessä vastauksessa esiin tarpeettomina tunnuksina, koska niiden havaitsemisessa on vaihtelua arvioitsijoiden välillä. Ongelmana näiden kohteiden osalta mainittiin myös, että Metsäkeskuksella ei ole kantaa niiden käsittelyyn.

Kaksi vastaajaa toi esiin, että maiseman arvioinnista tulisi luopua, koska siihen liittyy liian paljon tulokinnanvaraisuutta. Myös säästö- ja lahopuiden arvioimista kasvatushakuukohteilla pidettiin vaikeasti toteutettavana.

5. Maastokohteiden tarkastus edellyttää yhteistyötä tietojen saamiseksi toimijoilta. Miten sitoutuneita toimijat ovat tarkastukseen?

Suurin osa vastanneista piti toimijoita sitoutuneina tarkastuksiin. Lähes kaikki vastaajat ilmoittivat saaneensa helposti tarvittavat tiedot toimijoilta. Yksi vastaaja toi esiin, että suuret ja keskisuuret toimijat ovat sitoutuneempia tietojen toimittamiseen ja joidenkin pienempien toimijoiden kanssa tiedonsaannissa on ollut haasteita.

Maastotarkastukseen osallistumisen suhteen eri toimijoissa todettiin olevan paljon vaihtelua. Osa toimijoista on sitoutuneita ja ovat halukkaita lähtemään maastotarkastukseen mukaan, mutta osa on passiivisempia.

Yksi vastaaja toivoi, että tulisi karsia sitä, kuinka monelle tarkastuksesta ilmoitetaan. Pitäisi riittää, että tarkastuksesta ilmoitetaan metsänomistajalle ja hakkaajalle.

6. Oletko antanut palautetta toimijoille arvioimistasi kohteista? Jos olet, miten palaute on otettu vastaan?

Kaikki vastaajat olivat antaneet palautetta toimijoille arvioituista kohteista. Lähes kaikki vastanneet ilmoittivat, että palaute on otettu vastaan joko myönteisesti tai neutraalisti. Palaute on nähty tärkeänä toiminnan ohjautumisen kannalta ja kiinnostaa toimijoita.

7. Miten luonnonhoidon laadun arviointia tulisi kehittää?

Arvioinnin tulkinnanvaraisuus nähtiin yhtenä luonnonhoidon laadun seurannan kehittämistarpeena. Ratkaisuna ehdotettiin ennen maastokautta järjestettäviä koulutuksia, joiden avulla voitaisiin yhdenmukaistaa arvioinnin tulkintaa ja menettelytapaa. Koulutusta toivottiin tehtävän sekä sisällä että ulkona.

Arvioinnin kannalta haasteellisena nähtiin myös säästöpuiden laskeminen siemenpuuhakkuualalta, koska silloin ei voida huomioida, poistetaanko siemenpuut myöhemmin. Näille kohteille ehdotettiin tehtäväksi jälkikäteis seurantaa esimerkiksi 3-vuoden päästä. Myös harvennushakkuiden säästöpuiden laskeminen koettiin turhana.

Yksittäisenä ongelmakohtana nostettiin laajat hakkuualat, jotka jäävät automaattisesti pois suuren työn takia. Tuotiin myös esiin, että arvioinnista puuttuu *tyydyttävä*-arvosana ja hyvään arvosanaan päästäkseen toimenpiteet pitäisi olla tehty keskimääräistä paremmin. Tämä kannustaisi nostamaan luonnonhoidon tasoa.

Haasteena mainittiin, että vaikka epäkohtiin pitäisi kiinnittää huomiota ja korjata puutteet mahdollisuuksien mukaan, tämän toteutuksessa on haasteita. Tuotiin esiin, että vastuu huonosta työstä kuuluu ensisijaisesti yritykselle ja asian korjaaminen on heidän sisäinen asiansa. Systemaattista huonoa työtä ei yhden maastotarkastuksen aikana voida korjata.

Koko toimenpideketjun osallistamista arviointiin pidettiin hyödyllisenä, mutta toisaalta todella aikaa vievänä ja työläänä. Eryityisesti ilmoitusvelvollisuus hakkuukoneen kuljettajalle ja maanmuokkaajalle koetaan turhaksi ja vaivalloiseksi. Myös toimistotyön osuus mainittiin liian työläänä. Toivottiin, että maastomittauksia tehtäisiin enemmän ja toimistossa tehtävää työtä olisi vähemmän.

Yksittäisinä kehittämisideoina tuotiin esiin mahdollisuus lisätä valokuvat kohteilta tarkastusraporttiin. Kahdessa vastauksessa tuotiin esiin, että ns. kevennetty luontolaadun arviointi olisi askel oikeaan suuntaan.

3.3 Sidosryhmien kuuleminen

Maakunnallisten metsäneuvostojen jäsenille esitettyihin kysymyksiin saatiin vastaus yhteensä 38 henkilöltä, jotka ovat jäseniä metsäkeskuksen Itäisen ja pohjoisen palvelualueen metsäneuvostoissa. On huomioitava, että vastaajan alue voi vaikuttaa siihen, millaisia kehittämis ehdotuksia vastaajilta on tullut.

Kysymys 1

Luonnonhoidon laadunseuranta on tuottanut alueellisiin metsäohjelmiin seuraavat tunnuksat koskien luonnonhoidon tavoitteiden toteutumista puunkorjuussa ja metsän uudistamisessa

- luontokohteiden ominaispiirteiden säilyminen
- säästöpuiden jättämisen laatu
- vesiensuojelun laatu puunkorjuussa ja maanmuokkauksessa.

Onko näiden seuranta mielestäsi edelleen tarpeen ja tarvitaanko metsäohjelmien toteutumisen seurantaan lisää talousmetsien luonnonhoidon toteutumisesta kertovia tunnuksia?

Vastauksissa korostui luontolaatuseurannan tarpeellisuus, joka todettiin lähes kaikissa metsäneuvostojen jäseniltä saaduissa vastauksissa. Kyselyyn vastanneista vajaa kolmasosa erikseen totesi, että nykyiset tunnuksat riittävät ja toinen kolmasosa ehdotti täydennyksiä. Loput vastanneet eivät ottaneet kantaa mitattaviin tunnuksiin, mutta muutamassa vastauksessa toivottiin otannan laajentamista. Seurannan merkitys sertifiointin todentamisen kannalta nousi useassa vastauksessa esille.

Täydennysehdotuksina otettiin esille lähtötilanteen mittaaminen (ennen-jälkeen seuranta), Saamelaiden alueella tehtävien toimien erityinen seuranta, ojitusalueiden valumavesien laadun seuranta ja maisematason ekologisten kokonaisuuksien säilyminen,

Kysymys 2.

Miten usein seurantatieto pitäisi tuottaa?

Noin 2/3 vastaajista katsoi tarpeelliseksi, että tieto tuotetaan kerran vuodessa. Lopuista muutama henkilö katsoi, että tietoa tulisi tuottaa useammin kuin kerran vuodessa ja hieman useampi katsoi, että muutan vuoden välein riittää.

Pari vastaaja kommentoi otoskokoa olennaisemmaksi kuin taajuutta. Keruu voisi olla myös projektiluontoista, jolloin keskityttäisiin tiettyyn alueeseen tai teemaan.

Kun tehdään niin tehdään kunnolla. Ei välttämättä ole tarpeen joka vuosi jos ei ole resursseja, vaan kunnolla esim. joka toinen vuosi. Vaihtoehtoisesti kerätään vuosittain aineistoa, mutta kootaan eri vuosien tiedot yhteen ja raportoidaan ne kōntässä

Seurantatietoa olisi hyvä tuottaa säännöllisesti ja laajemmin kuin mitä tällä hetkellä on tehty. Mikäli tiedon keruu nähdään suhteettoman suurena työtaakkana vuosittain, voitaisiin tiedon hankintaa keskittää esimerkiksi säännöllisiksi projektiluonteisiksi jaksoiksi ja tällöin laajentaa tarkastelumääriä, jolloin voitaisiin saada parempaa kuvaa tärkeiden luontokohteiden tilasta sekä metsien tilanteesta.

Kysymys 3.

Miten kommentoisit aiemmasta tiedonkeruusta tehtyjä johtopäätöksiä?

Vain osa vastaajista oli ehtinyt tutustua heille toimitettuun materiaaliin, jossa esiteltiin hankkeen aiemman tiedonkeruun tuottamia tuloksia. Kymmenkunta vastaajaa piti aiemmasta tiedonkeruusta tehtyjä johtopäätöksiä hyvinä tai oikeansuuntaisina. Useassa vastauksessa oltiin yhtä mieltä siitä johtopäätöksestä, että luonnonhoidon laadun seurannan otanta on riittämätön, jotta siitä voisi saada

luotettavia tuloksia. Parissa vastauksessa suunnatun otannan ja satunnaisotannan tuloksia toivottiin käsiteltäväksi erillisinä. Myös tulosten raportoinnin kehittämistä toivottiin.

Kysymys 4.

Miten luontolaadun seuranta pitäisi tulevaisuudessa kehittää?

Keskeisenä kehittämistarpeena vastauksissa nousi esiin otantamäärän suuruus, koska sillä on merkitystä tulosten luotettavuuteen. Otannan laajentamiseksi seurantaan esitettiin varattavaksi enemmän resursseja ja ehdotettiin seuranta toteutettavaksi esimerkiksi opiskelijaharjoitteluna. Tulosten luotettavuuden parantamiseksi toivottiin keskittymistä selkeästi ja konkreettisesti mitattaviin tunnuksiin. Vaikeasti mitattavana tunnuksena mainittiin maiseman arviointi, joka on tietyiltä osin subjektiivista. Yksi vastaaja esitti, että sertifiointin vaatimukset eivät itsessään ole riittäviä tarkasteltaessa metsien kestäväää käyttöä. Lisäksi tulisi huomioida mm. hiilensidonnan merkitys sekä lajien ja luontotyyppien tilan seuranta.

Otannan kohdentamiseen esitettiin parannusehdotuksia. Yksi vastaaja toivoi, että otantaa laajennettaisiin koskemaan uudistushakkuiden lisäksi harvennuksia ja taimikonhoitoa, sillä niissä tehtävillä ratkaisuilla määritetään tulevaisuuden luontoarvot. Ehdotettiin myös mahdollisuutta painottaa tiettyjä arvioinnin osa-alueita eri vuosina. Mikäli esimerkiksi vesiensuojelun laatu heikkenee, kohdennettaisiin seuraavan vuoden tarkastuksissa enemmän painoarvoa vesiensuojeluun. Tuotiin esiin myös mahdollisuus tehdä alueellista seuranta, esimerkiksi saamelaisten kotiseutualueella. Kahdessa vastauksessa toivottiin pidemmän aikavälin suunnittelua ja ennakoivaa otetta tärkeäksi nousevista teemoista.

Kehittämistarpeena useat vastaajat toivat esiin asiantuntijoiden ja tutkimuksen hyödyntäminen arvioinnin toteutuksessa. Seurannan kehittämiseen toivottiin mukaan laajasti metsä- ja ympäristöalan toimijoita ja yhteistyötä eri tahojen kanssa. Asiantuntijoiden avulla esitettiin arvioitavaksi myös lajeja ja luontotyyppijä. Myös tutkijoiden rooli nostettiin esiin.

Noin viidesosa vastaajista nosti kehittämistarpeena paikkatiedon ja kaukokartoituksen hyödyntämisen. Teknologian hyödyntämisen avulla voitaisiin parantaa kustannustehokkuutta ja lisätä otantamäärää sekä lisätä tulosten luotettavuutta. Myös muu teknologian hyödyntäminen, kuten digitalisaatio ja tekoäly, sekä eri toimijoiden tuottaman tiedon hyödyntäminen nostettiin kehittämistarpeena, jolla voitaisiin vähentää maastotyön osuutta.

Raportointiin ja viestintään toivottiin useassa vastauksessa parannuksia. Raportointia toivottiin parannettavan mm. kuvaajien osalta, mikä helpottaisi tulosten viestimistä ja ohjautumista toimijoille. Aikasarjojen raportointia toivottiin maakuntakohtaisesti. Toisaalta tuotiin esiin, että nykyisellä otannalla maakuntakohtaiset tulokset ovat epäluotettavia. Yksi vastaaja ehdotti, että viestinnässä tuotaisiin esiin vain satunnaisotannan kohteet, sillä suunnatussa otannassa epäonnistuneet kohteet saavat liikaa painoarvoa.

4 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tämän raportin tavoitteena on tuottaa taustakuvaa siitä, miten luonnonhoidon laadun seuranta tulisi uudistaa, että sen tuottama tieto palvelisi mahdollisimman hyvin metsä- ja ympäristöalan toimijoiden tarpeita. Tietoa laadun seurannan kehittämiseksi kerättiin eri tasoilta. Haastattelut toteutettiin antamaan yleiskuvaa laadun seurannasta ja sen yhteiskunnallisesta tietotarpeesta. Toimijoille (koneenkuljettajat, leimikon suunnittelijat) toteutettu kysely puolestaan kertoo, miten laadun seurannan tuottama palaute ohjaa käytännön toimijoita työn laadun kehittämisessä. Seuraavassa on koottu yhteen keskeisiä tulosten johtopäätöksiä ja pohdittu niiden merkitystä luonnonhoidon laadun seurannan kehittämisen kannalta.

4.1 Nykyisen toteutuksen vahvuudet

Luonnonhoidon laadun seuranta nähtiin yleisesti erittäin tarpeellisena järjestelmänä ja tulosten perusteella on selvää, että sen toteuttamista tulee jatkaa myös tulevaisuudessa. Laadun seurannan vahvuutena nostettiin esiin sen tuottama puolueeton tieto, joka kertoo yhteiskunnallisten metsien kestävälle hoidolle annettujen tavoitteiden toteutumisesta.

Nykyisen toteutuksen vahvuutena on myös se, että seurannan nähtiin tuottavan tietoa oikeansuuntaisista asioista, kuten säästöpuista, lahoppuusta, luontokohteista ja vesiensuojelusta. Haastatteluiden perusteella aihekokonaisuuksissa ei nähty olevan selkeitä puutteita. Kustannustehokkuuden kannalta tulevaisuudessa on kuitenkin olennaista miettiä, mitkä tunnuksat ovat tärkeimpiä.

Haastatteluissa tuotiin esiin uusien aihepiirien, kuten mustikan peittävyuden tai uhanalaisten lajien, lisäämistä arviointiin. Vaikka lajiston määristä kertovat tunnuksat voivat epäsuorasti kertoa menetelmien toteutuksen onnistumisesta, seuranta tulee peilata sen alkuperäiseen tavoitteeseen eli siihen, kuinka käytännön toteutuksessa onnistutaan suhteessa annettuihin vaatimuksiin. Koska lajistoa seuranta tehdään muiden prosessien yhteydessä, on eri lähteiden tuottamaa tietoa syytä tarkentaa viestittäessä luonnonhoidon laadun seurannan tuloksista. Tämä selventää eri järjestelmien tuottaman tiedon roolia osana kokonaiskuvaa. Mikäli seurannassa haluttaisiin tulevaisuudessa arvioida lajiston säilymistä, voitaisiin harkita esimerkiksi tietyn paikkatietoon merkityn lajin havaintopisteen huomioon ottamista.

Seurattavien tunnusten valinnassa on kyse kustannuksista: luonnonhoidon keinovalikoima on erittäin laaja ja kaikkien menetelmien kattava seuranta olisi erittäin kallista ja vaikeaa toteuttaa. Käytännössä on tärkeää asettaa keskeisiä seurattavia tunnuksia tärkeysjärjestykseen. Tässä suhteessa tulee huomioida riski siitä, että seurattavat tunnuksat voivat ohjata sitä, mihin työlajeihin käytännön toimijat kiinnittävät huomiota. Tiettyjen asioiden seuranta antaa viestin siitä, että ne ovat myös käytännön toteutuksessa tärkeimpiä luonnonhoitoa edistäviä toimenpiteitä. Mikäli tiettyjä seurattavia asioita jätetään pois, tulisi tätä perustella esimerkiksi kustannussyillä tai seurannan hankaluudella. Toisaalta, mikäli jotain aihekokonaisuutta halutaan tulevaisuudessa painottaa, voidaan asian tärkeyttä tuoda esiin lisäämällä se seurattavaksi aihepiiriksi.

Nykyisin seurattavista tunnuksista vähiten tärkeäksi nousi maisemanhoidon merkitys. Vaikka aihetta pidetään sinänsä tärkeänä, nähtiin sen arvioiminen liian subjektiivisena. Maisemanhoidon rooli tulee miettiä tulevassa laadun seurantajärjestelmässä tarkemmin ja pohtia, voidaanko arvioinnista tehdä luotettavampaa vai onko syytä harkita maisemanhoidon jättämistä pois.

Nykyisen luonnonhoidon laadun seurannan vahvuutena nähtiin sen puolueettomuus. Haastatteluissa tuotiin esiin, että puolueettomuuden takaa se, että järjestelmä on yhteiskunnan kustantama. Puolueettomuuden ja avoimuuden kannalta on tärkeää raportoida avoimesti seurannan toteutuksesta ja otantamenetelmistä sekä vuosittain toteutettujen kohteiden määrystä. Myös tuleva laadun seurantarjestelmä on perusteltua järjestää niin, että se on yhteiskunnan rahoittama.

4.2 Kehittämistarpeet

Vaikka luonnonhoidon laadun seuranta nähtiin tarpeellisenä järjestelmänä, on siinä useita kehittämistarpeita. Näistä tärkeimmät liittyvät otantamäärään, tulosten raportointiin sekä kustannustehokkuuteen. Myös luonnonhoidon laadun seurannan osa-alueiden kehittämistä on tarpeen tehdä.

4.1.1 Yleisiä luonnonhoidon laadun seurannan kehittämistarpeita

Otantamäärän kasvattaminen nostettiin keskeiseksi luonnonhoidon laadun seurannan kehittämistarpeeksi. Nykyisellä otantamäärällä arvioitavien tunnusten hajonta nousee suureksi, eikä voida olla varmoja johtuuko vuosien välinen vaihtelu todellisesta muutoksesta työn laadussa vai onko kyse otantavirheestä. Järjestelmää päivitettäessä tulee huolehtia, että otoskokoa saadaan kasvatettua. Sopiva otoskoko voidaan laskea aikaisempien tulosten perusteella niin, että tunnusten luottamusvälit ovat sopivia myös vuosien välisen trendin havaitsemiseksi.

Otantamäärän kasvattaminen on toistaiseksi hyvin pitkälle kustannuskysymys. Kustannustehokkuutta ei tulisi kuitenkaan hakea otantamäärien pienentämisellä, koska jo nykyinen otantamäärä aiheuttaa merkittävää tulosten luotettavuuden heikkenemistä. Tarkoituksenmukainen ratkaisu voidaan saada keräämällä osa tunnuksista muilla kuin maastoarvioinneilla. Toisaalta tulee myös huomioida, ettei samaa tietoa kerätä useamman prosessin kautta, vaan yhdistetään seurannoissa sopivia tietolähteitä. Sovellettaessa esimerkiksi valtakunnan metsien inventointien (VMI) tuloksia osana luonnonhoidon laadun seurantaa, on huomioitava eroavaisuudet järjestelmien otannassa. VMI:ssä koealat ovat huomattavasti pienempiä, joten se soveltuu huonosti suhteellisen harvinaisten kohteiden, kuten luontokohteiden, seurantaan. Lahopuun arvioinnissa VMI voi kuitenkin tuottaa tarkempaa tietoa.

Teknologian kehittyminen avaa uusia mahdollisuuksia kustannustehokkaaseen tiedon keruuseen. Haastateltavat olivat hyvin tietoisia uusista tiedonkeruuta helpottavista teknologisista vaihtoehdoista. Tuloksissa nousi esille muun muassa kaukokartoituksen, kuvauskoptereiden (dronet) ja hakkuukoneista saatavan tiedon mahdollisuudet. Mainitut menetelmät ovat kaikki lupaavia, mutta tarkempaa selvitystä tulisi tehdä todellisista kustannusvaikutuksista. Tulisi myös selvittää tarkemmin, mitkä luonnonhoidon tunnuksia voidaan kerätä muuhun kuin maastotyöhön perustuen. Varten otettava vaihtoehto on kerätä osa tunnuksista, kuten säästöpuut, kaukokartoituksella, ja tehdä maastotarkastuksia asiantuntijuutta vaativissa tehtävissä, kuten luontokohteiden säilymisen arvioinnissa.

Keskeisenä kehittämistarpeena nostettiin esiin myös raportoinnin parantaminen. Nykyisellään tulokset raportoidaan melko pintapuolisesti ja tuloksista viestiminen vaatii jonkin verran työtä. Selkeämmät raportit, joissa keskeiset asiat on koottu yhteen, palvelisivat paremmin metsä- ja ympäristöalan toimijoiden viestintää. Laadun seurantaa kehitettäessä tulee varmistaa, että tulosten raportointi kehittyy seurannan rinnalla. Hyvänä lähtökohdana on toimintatapa, jossa tiedon käyttäjiltä kysytään, että miten he haluavat seurannan tuloksia raportoitavan ja peilattava tulosta käytännön mahdollisuuksiin. Vallitsevassa tilanteessa raportoinnin niukkuus toimii pullonkaulana tulosten viestinnän ja

käytön kannalta. Raportointiin tulee kohdentaa uutta järjestelmää kehiteltäessä enemmän resursseja.

4.1.2 Kehittämisen ja tietotarpeet luonnonhoidon eri osa-alueisiin liittyen

Nykyisissä laadun arvioinnin aihekokonaisuuksissa ei nähty olevan merkittäviä puutteita. Laadun seuranta nähtiin kuitenkin painottuvan liian paljon uudistushakkuisiin ja mukaan toivottiin monipuolisemmin eri kehitysvaiheen metsiä sekä jatkuvan kasvatuksen kohteita. Ehdotus on perusteltu, koska luonnonhoitoa voidaan ja tulee toteuttaa kaikissa metsänhoidon työlajeissa. Työlajin sisällyttäminen arviointiin myös kannustaa parempaan toteutukseen kaikissa metsänkasvatuksen vaiheissa.

Säästöpuut ja kuollut puu

Elävien ja kuolleiden puiden seuranta on keskeinen osa talousmetsien monimuotoisuuden turvaamista sekä sertifiointin vaatimuksia ja on selvää, että niiden seuranta on tarpeen jatkaa. Seuranta puoltaa myös se, ettei niihin liittyen ole lakisääteisiä vaatimuksia. FSC- ja PEFC-sertifiointijärjestelmät asettavat erilaisia vaatimuksia säästöpuiden jättämiselle, joten luonnonhoidon laadun seuranta ei voida kytkeä palvelemaan pelkästään jompaakumpaa sertifiointijärjestelmää.

Määrän lisäksi olennaista on tarkastella myös laatuun liittyviä asioita, kuten puulajin valintaa ja järeyttä sekä säästöpuuryhmien sijoittelua. Tulee selvittää tarkemmin, miten hyvin laadullisia ominaisuuksia voidaan tehdä muuten kuin maastotöiden yhteydessä.

Kuolleen puun säilymisen yhteydessä keskeinen ongelma liittyy siihen, mikä on ollut kuolleen puun määrä ennen käsittelyä. Arvioitsija voi havaita, mikäli kohteella on murskaantunutta lahoppua, mutta ei voi arvioida sellaisten puiden säilymistä, jotka on korjattu tienvarsivarastosta pois. Tutkimusten mukaan merkittävä osuus kohteen lahoppuusta voi murskaantua käsittelyn yhteydessä (Hautala ym. 2004). Tällaista tarkastelua voitaisiin tehdä ennen-jälkeen seurannalla. Haasteeksi muodostuu kustannusten kasvaminen ja kohteiden määrä tulisi pitää maltillisena.

Luontokohteet

Luontokohteiden arviointi nähtiin menetelmällisesti oikeanlaisena. Kehittämistarpeena nostettiin luontokohteiden määrän täydennystä käsittämään myös FSC-sertifiointin mukaiset kohteet. Käytännön haasteena nousee FSC-sertifiointin luontokohteiden määrittely, joka perustuu osassa kohteista lahoppuun määrään. Kohteella oleva lahoppuun määrä on melko työlästä arvioida ja hakkuiden jälkeen voi olla vaikeaa sanoa, olisiko kyseessä ollut luontokohde, mikäli lahoppua on korjattu pois. Luontokohteiden määrittely nousee keskeiseksi kysymykseksi pohdittaessa sitä, tulisiko luonnonhoidon laadun seuranta olla jatkossa sertifiointijärjestelmästä riippumaton.

Luontokohteisiin liittyy lainvalvontaa silloin, kun kyseessä on metsälain 10 §:n kohde. Tältä osin Suomen metsäkeskuksen valvonta on merkittävästi tiukentumassa muutuskuvatulkinnan käyttöönoton seurauksena. Luontokohteista, joista on ennakkotieto, voidaan jatkossa entistä paremmin seurata toteutuksen lainmukaisuus. Sellaisten lain tai sertifiointin mukaisten luontokohteiden toteutuksen seuranta, joista puolestaan ei ole ennakkotietoa, on vaikeampi todentaa. Tyypillisesti sertifiointin mukaisesti kohteista ei ole ennakkotietoa, ellei niitä ole merkattu metsäsuunnitelmaan. FSC-sertifioituissa metsissä on kuitenkin velvoite, että luontokohteet sisällytetään metsäsuunnitelmaan.

Vesiensuojelu

Vesiensojelu on tärkeä luonnonhoidon teema ja se tulee säilyttää luonnonhoidon laadun seurannassa myös tulevaisuudessa. Vesiensojeluun merkitys tulee jatkossa oletettavasti korostumaan, joten arvioinnin kehittämiseen on tarvetta. Myös paikkatiedon rooli sekä vesiensojeluun menetelmät ovat kehittyneet viimeisten vuosien aikana (Joensuu ym. 2013), joten uudet menetelmät ja niiden soveltaminen tulee sovittaa vallitseviin vaatimuksiin ja suosituksiin.

Keskeinen vesiensojeluun liittyvä kysymys koskee turvemaiden käsittelyä. Tulee pohtia, mikä rooli arvioinnissa annetaan esimerkiksi maanmuokkauksen ja ojituksen yhteydessä tehtäville vesiensojeluun menetelmille ja mikä on puolestaan kasvatustavan vaikutus. On esitetty, että turvemaiden ojituksen sijaan voitaisiin käyttää jatkuvan kasvatuksen menetelmiä. Hakkuun jälkeen voi olla kuitenkin vaikea todentaa, onko kohteella ollut edellytyksiä, kuten eri-ikäistä puustoa, jatkuvan kasvatuksen toteuttamiseksi. On myös syytä huomioida, että metsänkasvatustavan valinta on metsänomistajan päätös. Kasvatustavasta riippumatta toteutus voidaan tehdä hyvin tai huonosti, joten jatkuvan kasvatuksen käyttö ei yksistään takaa hyvää toteutusta. Seurannassa tulee arvioida vesiensojeluun menetelmien tarvetta ja riittävyyttä suhteessa kasvatustapaan.

Kulttuuriperintö- ja virkistyskohteet sekä maisemanhoito

Kulttuuriperintö- ja virkistyskohteet tulee säilyttää osana luonnonhoidon laadun seurantaan erityisesti siksi, että niihin liittyen sertifiointi asettaa vaatimuksia. Nykyinen seuranta nähdään pääosin riittävänä, eikä merkittävälle muutoksille ole tarvetta. Jatkopohdittavaksi jää, tulisiko aihepiirien luokittelua muuttaa niin, että kulttuuriperintökohteet erotetaan omaksi osa-alueeksi sekä virkistyskohteet ja maisemanhoito yhdistetään omaksi osa-alueekseen.

Maisemanhoito on keskeinen osa luonnonhoitoa, mutta haasteena nousi selkeästi esiin arvioinnin subjektiivisuus. Arviointia esitettiin tarkennettavaksi niin, että arvosanassa huomioitaisiin jatkuvan kasvatuksen menetelmien käyttö, maanmuokkaus sekä kaavoitus, jolla voitaisiin arvioida kohteen merkitystä maisemanhoidon kannalta.

Aines- ja energiapuun korjuun toteutus

Aines- ja energiapuun korjuun toteutukseen liittyen ei tuotu merkittäviä kehittämissuhteita, vaan niiden nykyistä toteutusta pidettiin pääosin hyvänä. Osa vastaajista piti energiapuun korjuuta vähemmän tärkeänä seurattavana osa-alueena ja esitettiin, että siihen liittyvät asiat voitaisiin yhdistää ainespuun korjuun toteutukseen. Laadun seurantaan kehitettäessä tulee pohtia, voidaanko biomassan korjuuseen liittyvät asiat yhdistää omaksi kokonaisuudekseen. Kantojen noston määrän vähentyessä on myös tarpeen miettiä, onko siihen liittyvää seurantaan tarpeen tehdä, koska otantamäärät jäävät hyvin pieniksi luotettavien tulosten aikaansaamiseksi.

4.1.3 Kehittämistarpeet arvioinnin suorittamisen kannalta

Keskeisenä kehittämistarpeena nousi esiin tarve kehittää arviointia niin, että tulokannanvaraisuutta vähennetään. Tavoitteena tulisi olla, että kohteen arvosana ei ole riippuvainen arvioitsijan kokemuksesta tai subjektiivisuudesta. Asian edistämiseksi esitettiin ennen maastokautta tehtäviä yhteisiä koulutuksia hakkuukohteilla. Tulokannanvaraisuutta voitaisiin vähentää myös selkeyttämällä arviointiohjetta ja arvioinnin kriteereitä.

Myös säästöpuiden arviointia leimikkotasolla nähtiin tarpeelliseksi kehittää tehokkaammaksi. Erityisesti suuremmilla leimikoilla maastotöihin käytettävä aika voi muodostua kustannuksiltaan turhan

korkeaksi. Säästöpuiden määrän arviointi leimikkotasolla olisi järkevää toteuttaa kaukokartoituksen avulla.

4.1.4 Kehittämistarpeet palautteen ohjautumisen kannalta

Koneen kuljettajat ja leimikon suunnittelijat saavat palautetta luonnonhoidon ratkaisuksista melko harvoin. Lähes puolet vastanneista oli saanut palautetta luonnonhoidon ratkaisuksista kerran vuodessa tai harvemmin. Luonnonhoidon laadun seuranta tehdään toistaiseksi melko vähäisellä otantamäärällä, joten myöskään tätä kautta palautetta ei voi tulla yksittäiselle toimijalle kovinkaan usein. Kyselyn mukaan noin puolet vastanneista oli saanut palautetta luonnonhoidon laadun seurannasta. Palautteen ohjautumisessa toimijoille on näin ollen selkeää parantamisen tarvetta. Laadun arviointia kehitettäessä tulee kiinnittää huomiota siihen, miten tulokset saadaan paremmin ohjautumaan toimijoille. Muutoin laadun arvioinnin tehtävä tukea työn jatkuvaa parantamista ei toteudu.

Palautteen vaikuttavuuden kannalta on tärkeää, että se muuttaa toimintaa silloin, kun siihen on tarvetta. Kyselyn mukaan vajaa kolmannes vastaajista ei ollut muuttanut toimintaansa palautteen perusteella. Syytä tulokselle ei tuotu tarkemmin esiin, mutta tulos voi johtua myös myönteisen palautteen saamisesta, jolloin toiminta on ollut ohjeistuksen mukaista eikä sen muuttamiselle ole luonnollisesti ollut tarvetta.

Palautetta voidaan antaa eri tavoin. Kyselyn vastauksissa toivottiin, että palautettan annettaisiin maastokäyntien yhteydessä tai kirjallisena. Maastossa annettu palaute on hyödyllistä, koska paikan päällä voidaan huomioida mahdolliset erityistilanteet tai kohteen haastavuudesta johtuvat tekijät. Kohteelle palaaminen ei ole kuitenkaan kustannustehokasta, joten kuljettajille annettavan palautteen ohjautumista tulisi pohtia edelleen tarkemmin.

Kohteen toteutusta verrataan yleisiin luonnonhoidon laadun seurannan vaatimuksiin, jotka liittyvät muun muassa sertifiointin vaatimuksiin. Yleisenä luonnonhoidon tavoitteena on kuitenkin huomioida myös maanomistajan tavoitteet. Tulosten mukaan maanomistajien tavoitteet välittyvät koneenkuljettajalle kuitenkin puutteellisesti, koska vain noin puolet vastaajista ilmoitti saaneensa tietoa luonnonhoitoon liittyvistä maanomistajan tavoitteista harvoin tai ei koskaan. Tulevaisuudessa tulisi kiinnittää huomioita siihen, miten maanomistajan tavoitteet ohjautuvat paremmin koneenkuljettajien tiedoksi. Olisi hyödyllistä selvittää, voidaanko arviointia suhteuttaa siihen, mikä on ollut maanomistajan toive luonnonhoidon toteuttamisesta arvioitavassa kohteessa. Haasteena on kuitenkin se, miten tavoitteet ohjautuvat kohteen arvioijan tietoon. Tavoitteiden toteutumisen arviointi luonnonhoidon laadun seurannassa edellyttää, että maanomistajan toiveiden kartoitus ja tiedon siirtyminen ketjussa suunnittelusta toteutukseen saadaan kuntoon. Tätä voidaan edistää esimerkiksi Monimetsä-hankkeen avulla.

Suuri osa koneenkuljettajista ja leimikon suunnittelijoista ei ollut kuullut luonnonhoidon laadun seurannasta. Tämä tuo esiin tarpeen viestiä järjestelmästä myös käytännön töitä tekeville. Mikäli laadun seuranta saataisi tuotua paremmin suuren yleisön tietoisuuteen, voisi se motivoida paremman laadun tekemiseen.

Lähteet

Hautala, H., Jalonen, J., Laaka-Lindberg, S. ja Vanha-Majamaa, I. (2004). Impacts of retention felling on coarse woody debris (CWD) in mature boreal spruce forests in Finland. *Biodiversity and Conservation* 13: 1541-1554.

Joensuu, S., Kauppila, M. & Tenhola, T. (toim.) 2013. Hyvän metsänhoidon suositukset – vesiensuojelu. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion julkaisu.

Kansallinen metsästrategia 2025 - Valtioneuvoston periaatepäätös 12.2.2015.

Äijälä, O., Koistinen, A., Sved, J., Vanhatalo, K. & Väisänen, P. (toim.) 2019. Metsänhoidon suositukset. Tapion julkaisu.

Liitteet

Liite 1 – haastattelukysymykset

- 1. Suomen metsäkeskus tekee vuosittain talousmetsien luonnonhoidon laadunarviointia yksityismetsien uudistushakkuukohteilla. Oletko käyttänyt työssäsi arvioinnin tuloksia? Jos olet, niin millä tavoin?**
- 2. Mitä mieltä olet yhteiskunnan järjestämän ja rahoittaman talousmetsien luonnonhoidon laadunarvioinnin tarpeellisuudesta?**
- 3. Mitä luonnonhoidon keinoihin liittyvää toteumatietoa hakkuukohteilta on jatkossa välttämättöntä kerätä?**
- 4. Seuraavassa on listattu aiheet, joista nykyinen luonnonhoidon laadunarviointi tuottaa tietoa. Aiheisiin liittyen käydään läpi seuraavat kysymykset:**
 - Minkälaisia tietoja aiheesta tulisi kerätä ja mihin käyttöön?
 - Minkälaisella teknologialla aihetta koskevan tiedon voisi kerätä?
 - Mikä jo olemassa oleva prosessi tuottaa riittävän tiedon aiheesta ilman, että erikseen tehdään luonnonhoidon laadun seurantaa?

Aiheet:

- Elävät säästöpuut
 - Kuollut puu
 - Luontokohteet
 - Vesiensuojelu
 - Kulttuuriperintö- ja virkistyskohteet
 - Maisemanhoito
 - Ainespuunkorjuun toteutus
 - Energiapuunkorjuun toteutus
- 5. Puuttuuko nykyisestä luonnonhoidon laadun arvioinnista jokin aihe, jota tulisi seurata?**
 - 6. Onko jokin aihe tarpeeton?**
 - 7. Tulosten raportointiin liittyvät toiveet**
 - Minkälaisella alueellisella ja ajallisella tarkkuudella tietoa tulisi tuottaa?
 - Numeerisen tiedon merkitys, kuvailevan arvosanan merkitys?
 - Kuinka tuloksista tulisi viestiä julkisuuteen?
 - Pitäisikö havaintojen olla saatavilla paikkaan sidottuna tietona, miksi?
 - 8. Onko muita toiveita luonnonhoidon laadunarvioinnin kehittämiseen liittyen?**

Liite 2 – kysely koneenkuljettajille ja suunnittelijoille

1. Työtehtäväni on:

- koneenkuljettaja (hakkuukone, kuormatraktori, kaivinkone)
- leimikon suunnittelija
- muu, mikä?

Palaute ja siihen liittyvät toiveet

2. Kuinka usein olet saanut palautetta suunnittelemastasi tai toteuttamastasi luonnonhoidon ratkaisusta?

- viikoittain
- 1–2 kertaa kuukaudessa
- useita kertoja vuodessa
- kerran vuodessa
- harvemmin kuin kerran vuodessa
- en koskaan

3. Mitä kautta saamasi palaute on tullut?

- esimieheltä
- asiakkaalta
- metsäkeskuksesta
- muualta, mistä?

4. Millaista saamasi palaute on ollut?

- myönteistä
- kielteistä
- ehdotettu muunlaista ratkaisua
- avoin vastaus

5. Mistä suunnitteluun ja toteutukseen liittyvistä aiheista olet saanut eniten palautetta? Valitse kolme yleisintä.

- luontokohteet
- säästöpuut
- lahoppuusto
- vesiensuojelu
- maanmuokkaus
- puunkorjuun maasto- ja puustovauriot
- harvennustiheys
- hakkuun ajankohdan valinta
- energiapuun korjuu
- en ole saanut palautetta
- muu aihe, mikä?

6. Onko saamasi palaute muuttanut luonnonhoidon laatuun liittyvää toimintaasi?

- paljon

- jossain määrin
- ei lainkaan

7. Miten haluaisit saada palautetta luonnonhoidon toteutuksesta?

- puhelimitse
- kirjallisena
- maastokäynnillä
- muulla tavalla, miten?

8. Kuinka usein sinulle on välitetty tietoa käsittelyalueen maanomistajan tavoitteista luonnonhoidon ratkaisujen toteuttamiseksi?

- aina
- usein
- harvoin
- ei koskaan

9. Mistä saat tiedon maanomistajan tavoitteista luonnonhoidon ratkaisujen toteuttamistavasta?

- maanomistajalta
- organisaationi toiselta toimihenkilöltä
- metsäkusuksesta
- metsänhoitoyhdistykseltä
- muualta, mistä?

10. Merkitse luonnonhoidon keinot, joiden toteutumista seuraat omavalvonnalla

- säästöpuiden määrä
- säästöpuiden laatu
- lahoppuun säilyminen
- suojavyöhykkeen leveys
- luontokohteen säilyminen
- lehtipuusekoituksen osuus
- riistatiheiköt
- muu, mikä?
- en tee omavalvontaa tai tekemääni omavalvontaan ei liity luonnonhoidon keinoja

Luonnonhoidon laadun seurannan kehittäminen

11. Kuinka hyvin tunnet entuudestaan luonnonhoidon laadun seurannan arviointimenetelmän?

- hyvin
- jossain määrin
- en lainkaan

12. Minulle kerrotaan vuosittain toiminta-alueellani toteutetun luonnonhoidon laadun seurannan tuloksista?

- kyllä
- ei

13. Miten toivoisit saavasi tietoa luonnonhoidon laadun seurannan tuloksista?

- vuosittaisesta yhteenvetoraportista
- avoimesta luontolaatu-paikkatietopalvelusta
- sisäisessä palaverissa
- arvioijan suoralla palautteella toimijalle
- oman työkohteeni tarkastustuloksesta
- muulla tavoin, miten?

14. Miten haluaisit, että luonnonhoidon laadun arviointia kehitetään?

- avoin kysymys

Liite 3 – kysely luonnonhoidon laadun seurannan toteuttajille

1. Kuinka pitkään olet tehnyt luonnonhoidon laadun arviointia?

- vuoden tai alle
- 1–2 vuotta
- 2–4 vuotta
- 4–6 vuotta
- 6 vuotta tai enemmän

2. Miten arviointiohjeita ja töiden organisoimista voisi kehittää?

- vastaukset

Vastaukset:

Maastokoulutusta voisi olla enemmän, vaikka joka toinen vuosi. Se selkiyttää työskentelyä.

Joka kevät, ennen maastokauden alkua luontolaadun tarkastajille pienellä porukalla tehtävä maastoretkeily 1-2 aidolla tarkastuskohteella olisi hyvä. Ohjetta ei saa sellaiseksi, että kaikki tarkastajat päätyisivät yhdellä tarkastuksella samaan arvioon. Esim. luontokohteiden luokittelussa, rajauksessa ja säilymisen arvioinnissa on tulkinnanvaraa ja näkemyseroja aina. Ohjetta ei pidä liiaksi muuttaa tilastollisen vertailukelpoisuuden vuoksi.

Loppu arvostelu voisi olla selkeämpi ja kaikilla yhtenäinen. Kohteiden valmistelu on melko töisevää.

Laajoilla kohteilla säästöpuiden mittaaminen olisi syytä kyetä tekemään jotenkin hieman nykyistä kevyemmin. Nykyinen ohjehan on siten, että jokaisesta yksittäisestä rungosta mitataan sekä pituus että läpimitta, vain selkeissä säästöpuuryhmissä voidaan mitata keskiarvotunnuksia. Parin kolmen hehtaarin alueella homma on ok, mutta kun mennään yli viiden hehtaarin alueille ja varsinkin yli 10 hehtaarin alueille niin pelkkä tekninen mittaaminen vie tarkastuksella liikaa aikaa.

Muistaakseni ojitusmätästykseen osalta ei ollut ohjetta minkälaiset vesiensuojelutoimenpiteet pitäisi olla tehtynä esim. lietekuoppien määrä/100 m tms, lasketusaltaat ym., vaikka niihin on viitattu arviointiohjeessa. Meidän tiimissä luontolaatuarviointien teko on keskitetty muutamalle toimihenkilölle jotta samalla alueella arviot tehtäisiin samalla tavalla - väkisinkin tulee näkemyseroja vaikka ohjeet ovat samat - toimii hyvin. Suunnattuja otantoja voisi olla puolet.

Ohjeet ja koko tarkastus yksinkertaisemmaksi.

Arviointiohjeiden selkeyttäminen niin, että niiden perusteella voidaan tehdä tasalaatuisempia arviointeja. Nyt ongelmana on se, että on liikaa tulkintoja.

Alkuvalmistelu aivan liian aikaa vievää. Arvioitavien kohteiden valintaa tulisi yksinkertaistaa ja nopeuttaa (esim. ohjelman haut ajan tasalle). Sopivien kohteiden etsintä muuten kuin manuaalisesti paperilistoista. Listoista pois metsähallituksen metsänkäyttöilmoitukset, koska niitä meillä on listoilla 80% metsänkäyttöilmoituksista (suodatus).

Lula ja kevennetty lula voisivat palvella täysin samaa asiaa. Kevennettyä lulaa voisi ajatella päätyökaluksi luonnonhoidon laadun tarkistuksiin.

Tarkastettavat kohteet pitäisi saada selville aikaisemmin kuin nykyisin. Helmi-maaliskuussa on yleensä aikaa selvittää kohteiden tietoja ja sopivuutta tarkastuksiin. Huhti-toukokuussa alkaa kaikki muutkin maastotyöt painaa päälle ja selvityksiin on vähemmän aikaa.

Tälle kyselylle oikea ajankohta olisi syksyllä maastotöiden jälkeen, silloin ongelmat ja kehitysideoit olisivat muistissa, nyt on talvi "himentänyt muistot".

Tarkempi "numeraalinen" (arvosana) arviointi tulisi mielestäni tehdä vain hakkuualakohtaisesti, leimikkokohtaisesti kokonaisarvioista vain suullinen vapaa arvio. Ymmärrän kyllä, että tuo sertifiointin leimikkokohtaisuus esim. säästöpuiden osalta aiheuttaa tämän. Mutta leimikkokäsitys on vähän vaihteleva, riippuen siitä miten metsänkävitysohjeistus on tehty.

Hirveän paljon toimistotyötä pitää tehdä ennen kuin pääsee maastoon.

Kriteerien täyttävien leimikoiden valinta/otanta kohtuuttoman työlästä ja aikaa vievää. Otantalistalle arvottu liian tuoreita metsänkävitysohjeistuksia. Esimerkiksi v. 2018 otantajoukko muodostui 1.7.2016- 31.12.2017 saapuneista eli leimikoista, joita ei valtaosaltaan vielä oltu ehditty uudistaa, Vuosi lisää alkupäähän!

3. Mitä arvioitavia tunnuksia luonnonhoidon laadun seurantaan tulisi lisätä?

- avoin kysymys

Vastaukset:

Mitattavia ja arvioitavia tunnuksia on riittävästi.

Riistanhoidon näkökulma ehkä erillisenä?

Ehkä ajourapainauksia?

Maisemavaikutukseen olisi hyvä lisätä jonkinlainen asteikko siihen, kuinka merkittävästä maisemallisesta kohteesta on kysymys. On ihan eri asia esimerkiksi lähimaiseman kohdalla, onko kyseessä taajama-alue vai vain jokin kylätien reunusta. Toiseksi olisi teknisesti mahdollista merkitä tarkastukselle vesiensuojelukohteilla maaston kaltevuus. Jokaisella tarkastajalla on jo käytössään hypsometri mitauksilla, jolla kaltevuuden karkea arvioiminen on täysin mahdollista. Sillä voitaisiin tuoda lisää systemaattisuutta ja objektiivisuutta vesiensuojelun arviointiin ja tulokseen, jotka tällä hetkellä ovat vähän liikaa tarkastajan oman harkinnan varassa.

Tuo hakkuun vaikutus maisemaan -arviointi on niin subjektiivinen, että sitä ei mielestäni tarvita. Mielestäni säästöpuiden jättämisen arviointi harvennushakkuukuvioilla on erittäin vaikeaa. Faktahan on, että siellä on säästöpuustoksi sopivaa puustoa jäljellä ja vasta päätehakkuuvaiheessa voi arvioida mitkä ovat hakkuussa jätettyjä säästöpuita. Toki jotain sanallisia arvioita voi tehdä, jos kannoista sattuu huomaamaan, että isoja lehtipuita, haapoja ym. on poistettu. Mielestäni vain uudistushakkuukuvioiden säästöpuusto kannattaa arvioida tässä tarkastuksessa. Vaikeahan on sanoa, että harvennushakkuukuvioille ei ole jätetty säästöpuustoa kun siellä minimikriteerit täyttävää puustoa on jäljellä. Mielestäni säästöpuuryhmien sijaintitietoa ei tarvita, se on muutenkin aiheuttanut teknisiä ongelmia maasto-ohjelmassa."

En osaa sanoa.

Ei yhtään mitään.

Mielestäni tunnuksia on tarpeeksi.

4. Onko jokin nykyisin arvioitavista tunnuksista tarpeeton?

- avoin kysymys

Vastaukset:

Viljelytyön laatu ei suoranaisesti kuulu mielestäni luontolaadun arviointiin. Voisiko samalle kohteelle tehdä 8a §:n tarkastuksen?

Tarpeettomimmiksi koetaan muihin kuin metsällisiin liittyvät tiedot, kuten muinaisjäännöskohteiden huomioiminen tai liito-oravat. Ensinnäkin niiden havaitsemisesta kohteessa on eri tarkastajilla erilaiset taidot ja monilla saattaa olla vaikeuksia löytää kohteita, vaikka ne olisivat tiedossa. Suurempi ongelma liittyy kuitenkin siihen, ettei Metsäkeskuksella ole kantaa näiden kohteiden käsittelyyn. Sen vuoksi näiden kohteiden sattuessa tarkastuskohteelle on ensin selvitettävä toiselta viranomaiselta, onko kyseistä kohteesta annettu minkälaista ohjeistusta. Se taas toisaalta siirtää sekä vastuuta että tarkastuksen painopistettä väärään suuntaan.

En osaa sanoa.

Riippuu aina kohteesta

Puuntuotannolliset asiat voitaisiin poistaa arvioinnista. Yleensä ne ovat vähintäänkin hyvät.

Hakatut puumäärät + energiapuumäärät, vaikea selvittää.

Maiseman arviointi on pitkälti katsojan silmissä - tässä yhteydessä ehkä turha.

Eipä oikeastaan.

Ei nyt muistu mieleen, kysely olisikin parempi tehdä silloin kun tarkastuksia tehdään.

Säästö- ja lahoppuuston etsiminen ja tulkinta kasvatushakkuukuvioilta vaikeasti ymmärrettävää / leimikkotasoinen arviointi.

5. Maastokohteiden tarkastus edellyttää yhteistyötä tietojen saamiseksi toimijoilta. Miten sitoutuneita toimijat ovat tarkastukseen?

- avoin kysymys

Vastaukset:

Sitä kenelle tarkastuksesta ilmoitetaan pitäisi karsia. Riittää kun ilmoittaisi metsänomistajalle ja hakkaajalle. Jos ilmenee muokkauksessa, energiapuunkorjuussa tms. virheitä niin voisi olla yhteydessä tarvittaessa.

Toimijat ovat ottaneet hyvin vastaan Lulan ja tietoja on saanut pyydettäessä.

Aina on tarvittavat tiedot toimijoilta saatu. Toisilla on täsmälliset tiedot heti saatavilla, toiset tuntuvat antavan tietoja ulkomuistista. Osa toimijoista on kiinnostuneita luonnonhoidon laadun arviointiperusteista ja lähtevät mielellään mukaan maastotarkastukseen. Pääosin ovat hyvin sitoutuneita.

Tietoja kyllä saa, mutta eivät lähde mukaan tarkastukseen.

Isot ja keskisuuret toimijat ovat hyvin sitoutuneita, pienempien toimijoiden kanssa on ollut haasteita tiedonsaannissa. Sinänsä pienemmissäkin toimijoissa itse tarkastukseen suhtaudutaan avoimesti, mutta alkutietojen saamisissa on ollut vaikeuksia.

Metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöitä ei tunnu kiinnostavan mikään tarkastus tai ylipäätään koko metsäkeskus, mutta muut toimijat ovat kiinnostuneita lähtemään mukaan arviointiin - ja ilmoittavat pyydettävät tiedot hyvin.

Aika hyvin mielestäni.

Toimijoille siitä kyllä iso peukku! Tosin poikkeuksiakin löytyy.

Positiivisesti suhtautuneet. Ei ole tullut kielteistä palautetta.

Tietoja tulee aika hyvin.

Tiedot kohteista saa kyllä hyvin pyydettäessä.

Hyvin vaihtelevaa, suurin osa ei ole lähtenyt maastoon tai muuten kyselty tarkemmin asiasta.

Aika hyvin on tietoja saanut. Viime vuosina olen lähettänyt kirjallisen kyselyn tarvittavista tiedoista maanomistajille ja mki:n laatijoille. Suurin osa vastaa kyselyyn, varsinkin laatijat. Maanomistajat eivät usein osaa vastata tai jättävät vastaamatta, mutta ilmoittavat kuitenkin ovatko halukkaita lähtemään maastoon mukaan.

Monet ilmoittavat tulevansa mukaan, mutteivat sitten tulekaan. Vaihtelua on tietysti paljon, mukana maastossa mukana on 10-30 % toimijoista, omistajat ovat hieman aktiivisempia.

Tarkastus edellyttää seikkaperäistä selvitystä tarkoituksesta, mutta selityksen ymmärrettyään kaikki ovat olleet "täysillä mukana".

6. Oletko antanut palautetta toimijoille arvioimistasi kohteista? Jos olet, miten palaute on otettu vastaan?

- kyllä, avoin vastaus
- en

Vastaukset:

Myönteisesti.

Harvoin on tullut minkäänlaista palautetta.

Palaute otetaan yleensä vastaan hyvin. Palaute nähdään yleensä mahdollisuutena oppia luonnonhoitoasioita.

Asiallisesti.

Palaute on otettu hyvin vastaan ja luvattu miettiä esiin nousseita asioita jatkossa. Firmat ottavat sertifiointeihin liittyvät asiat vakavasti.

Palaute on otettu hyvin vastaan, tämä kiinnostaa kovasti toimijoita.

Neutraalisti.

Palaute on arvioinnin tärkein vaihe. Siihen tulee panostaa.

Paperisena palautteena. Ei ole tullut kielteistä palautetta.

Asiallisesti.

Asiallisesti. Ei tosin ole ollut mitään suuria moitteita annettavana.

Yleensä ihan positiivisesti.

Palaute on otettu hyvin vastaan, eräs toimija jopa halusi enemmän tarkastuksia omille kohteilleen, helpottaa omaoikuvontaa

Palautetta odotetaan, jopa vaaditaan.

7. Miten luonnonhoidon laadun arviointia tulisi kehittää?

- avoin kysymys

Vastaukset:

Koulutus ennen maastokautta sisällä ja ulkona. Vähintäänkin Skype-koulutus olisi hyvä järjestää ennen maastoon menoa. Koulutusajankohta luonnollisesti kevät.

Koko toimenpideketjun osallistaminen tarkastukseen on kaikin puolin antoisaa ja kehittävää, mutta toisaalta tarkastajan kannalta todella aikaa vievää ja työlästä. Valokuvat onnistuneista ja epäonnistuneista luonnonhoidon toimenpiteistä havainnollistaisivat tarkastusraporttia hyvin. Lisätyötä tämäkin toki tuo ja ei taida vielä onnistua lisätä kuvia liitteeksi Kannossa.

Mittattavat tunnukset ok, mutta arviointi hieman epäselvää.

Ns. "kevennetty lula" on askel oikeaan suuntaan. Erityisesti ilmoitusvelvollisuus hakkuukoneen kuljettajalle ja maanmuokkaukselle koetaan turhaksi ja vaivalloiseksi. Kyllä vastuu huonosta työstä kuitenkin kuuluu ensisijaisesti firmalle ja mikäli firma tekee huonoa työtä, niin on heidän sisäinen asiansa lähteä asiaa korjaamaan. Systemaattista huonoa työtä ei yhden maastotarkastuksen aikana korjata. Lisäksi asianosaisten selvittämiseen voi mennä turhan pitkä aika toimistotyötä. Sen sijaan maastomittauksia on mielestäni liian vähän määrällisesti tätä lajia. Painopiste on kuitenkin siirtymässä yhä

enemmän ympäristön huomioimisen suuntaan, ja Metsäkeskuksen tarkastuksista lula taipuu tähän tarkoitukseen parhaiten. Eli vähemmän toimistossa tehtävää ja enemmän maastossa tehtävää työtä. Tarkastus itsessään on mielekästä ja hyödyllistä ja jokainen kohde on omanlaisensa. Tällä hetkellä kuitenkin toimistotyö syö aivan liikaa aikaa näissä tarkastuksissa ja se turhauttaa.

Siemenpuualueille tulee usein turhan ruusuinen kuva säästöpuista ja arvosana hyvä vaikka niitä ei käytännössä olisi ollenkaan - pitäisikö arvioituja kohteita jotenkin jatkoseurata - onko niitä säästöpuita kolmen vuoden päästä? Minusta arviointi on kallellaan toimijoita päin - sillä arvioijat usein hyvän arvion, jos nyt jotain sinne päin on tehty. Tyydyttävä puuttuu arvioinnista ja hyvä pitäisi saada, kun on tehty keskimääräistä paremmin. Tämä kannustaisi nostamaan luonnonhoidon tasoa.

Se on jo kehitetty huippuunsa.

Palautteen laatu tulee olla yhdenmukaista. Kriteerit Hyvä-Välttävä akselilla hapuilua.

Epäkohtiin pitäisi kiinnittää huomiota ja korjata puutteet mahdollisuuksien mukaan. Kuinka tämä oikeasti toteutuu?

Mielestäni voisi tosissaan miettiä "kevennetyn" lulan kattavan luonnonhoidon tarkastukset kokonaan.

Taisi tulla noita ehdotuksia jo edellä. Varsinkin tuo harvennushakkuiden säästöpuiden laskeminen on mielestäni turhaa. Maastokauden jälkeen voisi pitää palautepalaverin arvioinnista, silloin kehitysehdotukset olisivat muistissa.

Laajat hakkuualat jäävät automaattisesti pois suuren työn takia, harkinta kohdistuukin sopivan pieniin hakkuualoihin.

Yhdenmukainen tulkinta ja menettelytapa edellyttää koulutusta ja kertausta: kurssitusta joka toinen vuosi valtakunnallisesta ja joka toinen palvelualueittain Skype-infojen lisäksi.

Liite 4 – kysely maakunnallisille metsäneuvostoille

Luonnonhoidon laadunseuranta on tuottanut alueellisiin metsäohjelmiin seuraavat tunnuksat koskien luonnonhoidon tavoitteiden toteutumista puunkorjuussa ja metsän uudistamisessa:

- Luontokohteiden ominaispiirteiden säilyminen
- säästöpuiden jättämisen laatu
- vesiensuojelun laatu puunkorjuussa ja maanmuokkauksessa.

1. Onko näiden seuranta mielestäsi edelleen tarpeen ja tarvitaanko metsäohjelmien toteutumisen seurantaan lisää talousmetsien luonnonhoidon toteutumisesta kertovia tunnuksia?

2. Miten usein seurantatieto pitäisi tuottaa?

Metsäneuvostoille toimitetusta taustamateriaalista löytyy kooste johtopäätöksistä, joita on tehty Luontolaatu-hankkeen aiemman tiedon keruun perusteella (metsätalouden toimijoiden haastattelut ja nettikyselyt).

3. Miten kommentoisit tehtyjä johtopäätöksiä?

4. Miten luontolaadun seuranta pitäisi tulevaisuudessa kehittää?

Maistraatinportti 4 A

00240 Helsinki

tapio@tapio.fi

www.tapio.fi